

P.G. du Plessis
SIENER IN
DIE
SUBURBS

'n Spel in drie bedrywe



P. G. DU PLESSIS

Siener in die Suburbs

'n Spel in drie bedrywe

TAFELBERG-UITGEWERS

PERSONE

MA is 'n vrou van vyftig, aangepas op klein huislike wyse by die stadslewe. 'n Goeie mens wat probeer modern wees en half vermoed dat moderniteit nie die sonde heeltemal uitsluit nie. Ter wille van 'n oorlogspensioen wat sy sedert haar man se moontlike dood in die Noorde ontvang, het sy nooit weer getrou nie. Omdat die vlees ook die bestes onder ons roep, leef sy in sonde met Giel.

GIEL is so bietjie ouer as Ma. Ook 'n goeie man, al ,vat' hy sy drank op ge oefende wyse. Sy ,lyn' is die maak van muurtekste en spreuke wat hy êrens op ,die masjien' druk en dan verkwansel. Hy ,speel' die perde intensief. Ryk is hy nie, en sy aandrang dat Ma met hom moet trou en die pensioen vir die wettigheid moet verruil, is halfhartig. Kleding: snazz.

TJOKKIE is Ma se seun by ,oorlede Pa' (in 1945 as vermis aangegee). Tjokkie is met die helm gebore en kan sien. Hy's diep van geaardheid, was so van kleins af. Nou, in 1970, is hy ook al 28. Geklee in oorpak.

TIEMIE is Tjokkie se half-suster, want sy's verseker Ma se kind. Haar vader het êrens tussen ,oorlede Pa' en Giel in Ma se lewe gekom. Ma was toe ook nog maar jonk en eensaam en nie altyd op Saterdaggaande toerekenbaar nie. Sy's mooi, dus bietjie bederf, en wil goed trou. Volgens heel jongste, effens uitdagende mode geklee.

FÉ lê bietjie by Ma-hulle want sy het 'n ogie op Tjokkie. Soos enige verstandige meisie het sy dus die broer se suster tot vriendin verklaar,

AANWYSINGS

Dis Vrydagaand en somer en nog lig in die
suidelike voorstede van Johannesburg. Ons kyk na die
agterplaas van Ma se ,semi'en sien:

Verhoog regs: Voor, die agterdeur met stoepie
onder dak. Die kombuisvenster is sigbaar. Agter,
die muur wat die agterplasie insluit. Teen die muur 'n oud-
hoenderhok wat met behulp van 'n paar sinkplate
gepromoveer het tot hout- en kolekamer. Daar is ook 'n
wasgoeddraad met wasgoedjies wat op Vrydagaand
gou uitgespoel moes word vir Saterdag. Daar hang dus
slegs 'n paar stukkies onderklere, 'n klinknaelbroek en dalk sokkies.

Verhoog links: Agter, tot byna middelloos, die enkelgarage
met verweerde houtdeure waarop die verf jare gelede groen was. Op
die garage se plat stukkies gewel, krom en haastig met groen
verf geskryf: DO NOT PARK IN FRONT OF THIS GATE. Met rooi
verf het iemand later meer dringend beveel, maar sy letter-
spasie verkeerd bereken en toe hoe verder hoe kleiner moes skryf:

AT YOUR OWN RISK. Die garagedeur is oop.
'n 1948-Buick sonder wiele, opgedomkrag met 'n blinknuwe,
rooi, hidrouliese domkrag, gaap in die rigting van die gehoor.

Aan die balk net agter die deur hang die katrol
waarmee die enjin vroeër uitgelig is.

Voor teen 'n muur 'n oliedeurweekte en dus swart werk-
bank, met oliedrom daaronder. Op die werkbank die
enjin van die Buick, uitmekaargehaal.

JAKES is 'n ,operator' van iets, was op
agtien 'n keer vir tien maande getroud, en wil nou vir Tiemie hê –
het haar ook al gehad, by wyse van spreke, soos sal blyk.
Kleding: leerbaadjie en modebroek.

ALBERTUS is 'n vriend van Tjokkie. Wanneer hy opgedaag het,
weet niemand meer presies nie – ook nie eintlik van belang
nie, hy's daar. Kleding: drie-jaar-agter-die-mode.

Eerste Bedryf

Wanneer die skerm oopgaan, is daar blykbaar niemand op die verhoog nie. Dan kruip Tjokkie onder die motor uit en gaan na die werkbank. Hy vee sy hande aan 'n lap af en gaan voort met die slyp van die kleppe. Sy hande beweeg vinnig, hy inspekteer soms, sit telkens slyppasta by. Ma sonder 'n woord deur die kombuisdeur op (die gaasdeur klap). Sy hang 'n paar stukkies wasgoed op, dan terug.

Giel op. Hy dra 'n groot vierkantige pakkie, soos 'n skildery wat met vaal-papier toegedraai is.

GIEL. Hoesit! Hoesit, ou Tjokkie. Loop die Buick al?

TJOKKIE. Middag, oom Giel.

GIEL. Grind jy die valves?

TJOKKIE. Oom sien mos.

GIEL (*steek sy vinger in 'n gat, voel*). Jy sal hom byna moet deurgrind.

Hy's vrot van die gepitgeit.

TJOKKIE. Hy's nie so erg nie.

GIEL. Ek sê jou hy's gaar.

TJOKKIE. Hy sal nog loop.

GIEL. Jy mors jou tyd met die ding. Hoe lyk die big-ends? (*Hy tel een op en kyk.*) Crank is seker ook gaar. Vir hom kry jy nie weer aan die loop nie. Hy slaat hierdie om die eerste draai.

TJOKKIE (*nou al warm*). Ek kan hom mos laat sny.

GIEL. Jy mors jou geld. Hulle gaan jou meer vra as wat die hele ding werd is. Hy's gaar van voor af tot agter by die exhaust uit. Kaffer-taxi. Is jou ma hier?

TJOKKIE. Ma het al gekom.

GIEL (*kan die versoeking nie weerstaan nie, gaan loer onder die motor in*).

Het jy die rat gekry?

(*Tjokkie antwoord nie*).

GIEL. Ek vra, het jy die rat gekry?

TJOKKIE. Watter rat?

GIEL. Die gearbox-rat. Ek sien jy't met hom gespook vanmiddag.

TJOKKIE. Ja.

GIEL. Jy kan maar net sowel 'n ander gearbox loop optel op die scrap-yard. Lyk my die hele housing is gebars.

TJOKKIE. Okay, okay, hy's gebars.

GIEL. Hoef jou nie op te ruk nie! Ek kyk net.

TJOKKIE. Nou kyk dan.

GIEL. Moet nou nie moeilik word nie. Ek wil met jou praat.

TJOKKIE. Nou praat dan.

GIEL (*bietjie onbeslis; weet nie of hy nou die ding kan aanvoer nie*). Jou ma al gekom?

TJOKKIE. Ek sê jou mos Ma het al gekom.

GIEL (*probeer weer*). Ek sien jy't die domkrag gekoop.

TJOKKIE. Ja.

GIEL. 'n Hengse klomp geld vir 'n miskruier.

TJOKKIE. Los nou my kar. Ek het die domkrag betaal.

GIEL. Orraait, ek wil net met jou praat.

TJOKKIE (*ignoreer duidelik*).

GIEL (*staan bietjie rond, wil nog praat, mik 'n bietjie, loop huis toe, kyk om, keer terug, bedink hom dan, finaliseer sy voorneme, stap tot by Tjokkie, praat dan kruiperig*). Nee wat, sommer nou-nou het jy hom aan die loop.

TJOKKIE (*soos iemand wat diep beledig is*). Hy's gaar. Hy sal nooit loop nie! Hy gaan sy bearings neuk!

GIEL. Toe-nou, toe-nou! 'n Man maak sommer 'n grap. Een van die dae loop hy dalk, ek meen . . .

TJOKKIE (*draai om, gee volle aandag*). Oom moet nou sê wat oom wil hê. Daardie goed (*Wys na die pakkie*) koop ek nie. Loop verkoop dit aan Ma. Ek koop nie gemors nie.

GIEL (*gebelg*). Jy koop domkragte, ja, dié kan jy koop! Nou's my goed gemors! Weet jy hoeveel goed doen ek met hierdie goed? Weet jy hoeveel opgebreekte huise het hierdie goed, hierdie goed, al help regmaak? Hoeveel mense het hierdie goed al tot inkeer gebring? Ek vra jou? Maar koop vir jou domkragte! Miskruiers vir daardie groen gemors. Gemors! Dis my kuns! My kuns, verdomp, my kuns, my talent verdomp! (*Hy loop stywer weg, bedink hom, kom weer terug. Kruiperig*). Ekskuus as jy nou aksepsie gevat het, ou Tjokkie. Maar ek kan dit nie vat as iemand van my lewenstaak iets sê nie. (*Hy tik op die pak.*)

TJOKKIE. Ek het nie geld nie. Daar's ook nie meer plek in die huis nie.
GIEL. Jou ma sal altyd 'n plekkie maak . . . sy kan kuns waardeer as sy dit sien.

TJOKKIE. Ma sal hom seker koop. Sy koop in elk geval al om die ander dag een.

GIEL. Jy moenie maak of ek jou ma vir 'n ride vat nie. Ek het vandag 'n baie mooi.

TJOKKIE. Jy't omtrent al die hele Bybel verkwansel.

GIEL. Dis nie uit die Bybel nie, dis my eie gedagte. Ek het 'n goeie gedagte gehad nou die nag. Dis 'n mooi. Kyk.

(Hy maak die pakkie oop. Dit bevat 'n geraamde spreuk in groot sierletters: WAT IS 'N HUIS SONDER 'N VADER? Tjokkie kyk vlugtig, gaan dan voort met sy werk.)

GIEL. Hy verkoop goed. Vanmiddag drie by die hotel. *(Hy glimlag.)*
As die ouens wil huis toe gaan en hulle begin dink, dan val hulle vir die grappie.

TJOKKIE. Moet ons dié ding in die huis hang? Wil oom Giel en Ma nou uiteindelik trou? Na hoeveel jaar se saamslapery?

GIEL. Jy moenie lelike goed praat nie. Ons is nie sleg nie. Jy weet jou ma wil nie met my trou nie oor die pensioen.

TJOKKIE. Oom Giel bly nie by Ma nie, oom Giel bly by die pensioen.

GIEL. Ek sal nie dat jou beledigings op my vat nie. Ek en jou ma het 'n reine liefde vir mekaar. Soos 'n man en 'n vrou mekaar moet liefhê.

TJOKKIE. Dis die waarheid orraait.

GIEL. Skaam jy jou nie? Ek was altyd goed vir julle. *(Hy kyk na die spreuk.)* Soos 'n vader, kan jy sê.

TJOKKIE. By die pensioenkos en onder die komberse!

GIEL. Ek praat nie kombersstories met kinders nie. *(Hy draai vererg om om te loop. Tjokkie werk verder.)*

TJOKKIE. Kombersstories! Jar!

GIEL *(draai skielik om, getref, byna verlig)*. Jy's befoeterd vandag, hè?
(Kruiperig-uitvinderig.) Kry jy nie dalk 'n aanval van sien nie?

TJOKKIE. Ek het nie 'n aanval van sien nie en ek kan so befoeterd wees soos ek lekkerkry. Ek betaal meer vir my ete en drinke in hierdie huis as oom Giel . . . in my eie ma se huis!

GIEL. Jy verdien goed, jy moenie praat nie.

TJOKKIE. Ek speel nie perde nie, dis die verskil.

(Albertus op.)

GIEL. Middag, Albertie.

ALBERTUS. Middag, oom Giel. Middag, Tjokkie.

TJOKKIE. Jê.

GIEL. Albertus, as ou Tjokkie só is, gaat hy sien, dink jy nie?

ALBERTUS. Ek weet nie, omie, ek kom maar nou eers hier.

GIEL. Nee, ek sê jou! Hy moet net sien waar ek by is. Is tyd dat ons weer 'n slag hoor. Voor Saterdag ook nog. Ek ken hom. Hy gaat sien orraait. Hoe sê jy, ou Tjokkie?

TJOKKIE. Ek wil g'n sien nie.

GIEL. Jy gaat sien, sê 'k jou. As jy so opstrepperis is, gaat jy sien. No two ways about it.

TJOKKIE. Ek is siek vir sien. Ek gaan ook nie.

GIEL. Dis 'n gawe om jou medemens so met jou talente te dien. Die dag sal nog kom dat ons saam 'n tent loop opslaan. Ek sê jou, jy het dit.

TJOKKIE. Ek laat my nie gebruik nie.

GIEL. Hy's lekker opstrepperis, Albertie. Sien gaat hy sien. Voor Saterdag nog.

ALBERTUS. Hoe laat is die race, oom Giel?

(Giel beduie vir Albertus hy praat verkeerd.)

TJOKKIE. Ja, vra. Die liewe Here gee mens net talente vir klotte soos hy om te misbruik.

GIEL. Moenie dat ons gevoelens kry nie, my ou maat. Ou Tjokkie . . .

TJOKKIE. Ma is in die huis!

GIEL. Ou Tjokkie, man . . .

(Hy's nou baie vriendelik. Tjokkie ignoreer.)

GIEL. Hel, ou Tjokkie man, wil jy nie weer 'n shot sien nie?

TJOKKIE. Nee, ek wil nie sien nie. Ook nie vir jou nie.

GIEL *(pleitend)*. Vir 'n pël, man. Dit kos jou niks.

TJOKKIE. Nee! Hou op foeter.

GIEL. Orraait, orraait, ek sal jou nie druk nie, ek sal jou nie druk nie.

(Hy loop weer kombuisdeur toe, kom weer terug, staan rond, wil praat, begin dan uit die bloute.)

GIEL. Vandag amper 'n Jood gedôner.

(Geen reaksie nie.)

GIEL. Ek sê ek het vandag amper 'n Jood gedôner, Albertie.

ALBERTUS. Oom sê.

GIEL *(het, noudat Albertus luister, nuwe moed)*. Ja-nee, as hy verder ge-foeter het, het hy gerol. Hulle moenie 'n man trap as hy in die

moeilikheid sit nie. (*Hy wag so 'n bietjie, dan harder.*) . . . in die moeilikheid sit nie.

TJOKKIE. Albertus, gee my daardie blikkie.

ALBERTUS. Hier's hy.

GIEL. Luister jy, Albertie?

ALBERTUS. Ja, omie.

GIEL. Wat sê ek, Albertie?

ALBERTUS. Oom sê oom het amper 'n Jood gedôner.

GIEL. Wat sê ek nog, Albertie?

ALBERTUS. Oom het moeilikheid.

GIEL (*probeer terugskakel na Tjokkie toe*). Dis nie sommer sukke moeilikheid nie, Tjokkie.

(*Geen reaksie nie.*)

GIEL (*dramaties*). Hulle wil my masjien vat. Dan's my hele lewe daarmee heen! My brood! Die Jood wil my masjien vat, maar hy't vir hom vasgeloop. (*Hy tik op die spreuk.*) Giel Swart slaap nie.

Hy wil hom sommer daar kom moeilik hou met my. Maar ek sê hom! ,Hoe ken jy my?' sê ek hom. Magtig, ek bêk al jare by die man. ,Meneer Stroud,' sê ek, ,hoe ken jy my? Hoe ken jy my?' vra ek hom. Nee, maar dis sus en dis so, en dis wet dat die perdeskuld nie kan oorstaan nie, en dis sus en dis so by die tattersalls, en dit moet nou betaal of dis my masjien. Maar ek sê vir hom: ,Hoe ken jy my? Hoe lank bêk ek al by jou? Ken jy my vir 'n man wat nie betaal nie? Ek honour my bekkings, skuld of nie skuld nie.' Ek was warm, dis nou nie twee nie. ,Hoe ken jy my, mnr. Stroud? Hoe ken jy Giel Swart? My masjien is my brood, is my kuns. Waarop dink jy moet ek my goed druk as jy die ding vat?' sê ek hom. Nee, maar dis nou betaal, of dis die masjien. ,Gee my tot Maandag,' sê ek. En hy's diekant toe en sountoe en daardie kant toe, maar ek staan. ,Vandag vat jy nie aan daardie masjien nie,' sê ek. Jy ken nie vir Giel Swart nie, maat!

ALBERTUS. Toe wil oom hom dōner?

GIEL. Eintlik nie toe nie. Maar toe ek warm was! Máát! Hy moes net skeefgepraat het. (*Nagedagterig nou.*) Maar hy's nog moeilik. (*Nuwe benadering.*) Tjokkie, is my masjien nie my brood nie? Dis 'n lelike ding dié. As daardie merrie net verlede week haar pote opgetel het! Maar dis die jokkie. Hy't haar gehou dat haar kop dóer staan. En die stewards is blind. Gekoop!

TJOKKIE. Dit was 'n vrot perd.

GIEL. Het jy haar averages gesien? Het jy gesien wat sy voorlaasweek geklok het? Selfde afstand? Magtag! . . . Maar ek's in die moeilikheid, ou Tjokkie.

TJOKKIE. Ek het 'n domkrag gekoop.

GIEL (*maak afkeurende gebaar in die rigting van die domkrag*). Ek wil nie leen nie, ou Tjokkie. As jy net dalk voor Saterdag 'n klein sientjie kan sien, net vir my 'n rigting kan gee, dan's ek reg. Ek het 'n goeie perd. Ek wil net seker maak. Ek kan vandag se geld van dié ding opsit. Toe, ou Tjokkie, dit kos jou niks, man.

TJOKKIE. Vlieg, man, vlieg!

GIEL. Jis, ou Tjokkie, jy's in die regte mood en alles. Jy's altyd so opstrepperis voor jy sien.

(*Ma deur die kombuisdeur op.*)

GIEL. Middag, my meisie.

MA. Middag, Giel.

TJOKKIE. Wag, laat ek aan die gearbox loop werk. Nou's dit weer 'n lekkery tot die transaksie deur is.

(*Hy kruip onder die motor in. Albertus drentel agterna.*)

GIEL. Hoe's my meisie vandag?

MA. Nee, goed dankie, Giel.

GIEL. Ek het jou nou die nag gesê ek het 'n goeie gedagte. Kyk hom nou so!

(*Hy wys die spreuk.*)

MA. Ja, dis 'n mooi gedagte.

GIEL. Dié ding, dié gedagte van my, gaan nog baie goed doen, al kan ek dit nie sien nie. En hy verkoop goed.

MA. Dis 'n baie goeie gedagte, Giel, maar trou trou ek nie.

GIEL. Maar ek het mos nie sountoe gepraat nie! Ek is mos maar die vader des huises hier rond. Dis nie dat ek jou wil druk om te trou nie. As die kinders die ding elke dag kan sien . . .

MA. Die kinders sal jou nie vir 'n pa vat nie, Giel. Nie voor ons trou nie, en trou trou ek nie. Die pensioen hou my op my eie paar pote.

GIEL. Dis nie dat ek nie kan sorg nie . . .

MA (*bietjie liefderyk*). Ons kan nie sonder die pensioen klaarkom nie, Giel. Al kom hulle ook môre en sê vir my hulle het oorlede Pa se plaatjie in die Noorde opgetel, dan trou ek nog nie. Dis nie dat ek nie lief is vir jou nie, maar ek weet nie of oorlede Pa dalk êrens in die Noorde met die shocks rondloop nie. Ek wil nie met twee mans

sit nie . . . en wat moet ek doen as jy wegval en ek sit alleen sonder die pensioen?

GIEL. Toe-nou maar, my meisie, jy vat my verkeerd op. Ek ken jou gesindhede. Dis net dat dié ding 'n mooi gedagte is vir die kinders – ek meen, dan's ek tog ook iets in die huis.

TJOKKIE (*loop voor om die motor met 'n sleutel in sy hand*). Ma, koop tog die ding en kry klaar!

(*Giel trek Ma so bietjie verder van die garage af en hulle gaan sit op die stoepie.*)

MA. Die kinders hou nie van die ding nie.

GIEL. Onse liefde het nie wet nodig nie, my hart. Ek meen ek het jou lief. As oorle Pa nog leef, orraait . . . ek meen . . . orraait. Hoekom laat jy nie vir Tjokkie 'n shot oor oorle Pa sien nie? Hy's nou al oor 'n twintig jaar seek. Jy kan mos nie so aangaan nie. Laat Tjokkie 'n shot sien.

MA. Jy moenie lol dat Tjokkie sien nie, Giel.

GIEL. Maar dit kos hom niks.

MA. Is jy darem bang hy kom terug, Giel? Ek meen oorlede Pa.

GIEL. Hoe kan jy nou so 'n ding vir 'n man vra wat elke aand bang is hy verloor sy ou meisietjie dalk? Maar jy's wettiglik sy vrou, my hart.

MA. Nou sien jy nie hoekom ek bang is Tjokkie moet daaroor sien nie?

GIEL. Hoe nou?

MA. Ou dom ding! Maar jy's lief vir my.

GIEL. Nee, lief vir jou is ek lief.

TJOKKIE (*onder die motor uit*). Ma, koop nou die ding dat die stories end-kry.

MA. Maar, my kind, oom Giel wil niks aan my verkoop nie!

TJOKKIE. O, hy wil nie!

MA. Maar ek koop mos nou niks nie, my kind. Agge nee!

TJOKKIE. Ma koop nooit die ding nie, maar môreoggend as julle uit die kamer kom, is hy verkoop orraait.

MA (*kry seer*). Agge nee, my kind, ag nee!

TJOKKIE. Kom, Albertus, net 'n sewe-aks sal hom vat.

(*Tjokkie en Albertus af.*)

MA. Die kinders maak my partykeer baie seer oor die ding.

GIEL. Die watter ding?

MA. Oor ek nie trou nie. Oor die saamblyery.

GIEL. Toe maar, my meisie, hulle word ook lateraan groot. Jy moet maar vir Tjokkie laat sien oor oorlede Pa.

MA. Ek sal dit nooit oor my hart kry dat hy ter wille van my moet sien nie. Die sienery maak hom baie seer, Giel. Laas was hy 'n week af siek.

GIEL. Ja, hy's snaaks, orraait. Eers befoeterd en dan soos 'n lap. Ek kyk hom vanmiddag so. Hy gaat weer sien, orraait. Voor Saterdag sien hy sweerlik. Hy's te opstrepperis. Voor Saterdag. Dalk van-aand nog.

MA. Wil jy al weer perde toe, Giel?

GIEL. Ek het groot moeilikheid, my meisie.

MA. Weer baie verloor?

GIEL. Die jokkie het haar gehou dat haar kop doer staan – en die stewards sien niks, bokkerôl.

MA. Was jy dan Saterdag daar?

GIEL. Sorry, my meisie, maar jy weet hoe's ek . . . ek het ook maar my swaktes. Hierdie week het ek 'n baie goeie, maar ek het lelike moeilikheid opgetel. (*Dringend.*) Ek het 'n paar rand gemaak op dene (*Wys na skildery.*) maar Stroud wil my masjien vat. Wat maak ek sonder my masjien? Waar moet ek my goed druk? Wat maak ek? (*Openlik benoud.*) As Tjokkie net wil sien. Tjokkie moet sien, magtag. (*Effens tot verhaal; nuwe hoek.*) . . . en die ding van oorlede Pa vreet my ook al lankal. Jy moet my help, my meisie, ek kan nie my kuns verloor nie. Ek moet Maandag opdok. Toe't ek so gedink: as jy nou een van dié oorlede, en ek het drie verkoop, en jy kan die preekstoellap klaarkry die naweek en ek kan môre ietsie maak op die perde, dan kan ek die masjien los . . . Jy sien . . .

MA. Wil jy die kanseldok Maandag klaar hê? Dan vat dit nog 'n week voor die gemeente betaal. Jy's laf, daar's nog twee letters oor en die gouddraad werk moeilik. Nee, Giel.

GIEL. Nou's ek klaar. Dié sê ek nou vir jou. Giel Swart speel nie weer perde nie. As ou Tjokkie nou net vir my wil sekerdheid gee vir Saterdag, dan kan ek mooi regkom met die masjien. (*As nagedagte.*) Dan's oorlede Pa ook uit my agterkop uit. Nee, dis nou die laaste, my meisie. As jy net vir Tjokkie . . . Moenie kwaad word vir ou Giel nie.

MA. Ek doen dit nie aan my kind nie.

GIEL. Moet ek nou my hele kuns verloor? Dit kos Tjokkie nie 'n pen-nie nie, my hart. Jy sien hoe opstrepperis hy is. Hy gaan tóg 'n aan-

val kry, of dit nou is of later. Kry hy dit voor Saterdag is dit gouer oor. En jy sien hoe opstrepperis hy is.

MA. My kind kry te swaar as hy gesien het. Ek kry hom te jammer as hy soos 'n hasie rondloop wat nie in die lig kan kyk nie. Nee, hy kry te swaar.

GIEL. Maar hy gaan tog 'n aanval kry. No two ways. Ek meen . . .

('n Motorfiets dreun skielik hard en kom tot stilstand. Jakes en Tiemie op. Tiemie druk haar hare reg.)

TIEMIE *(terwyl hulle opstap)*. . . jy moenie so maak nie. Jy sal moeilikheid kry.

JAKES. Daaï outjie tik ek dik voor brekfis. *(Groet.)* Heit vir die oues van dae!

GIEL. Middag. Hoesit?

TIEMIE. Middag, Ma.

JAKES. Hoesit.

MA. Middag, my kind. Lekker gewerk?

TIEMIE. Ja, Ma.

(Tiemie by Ma verby die agterdeur in. Gedurende die gesprek wat volg, hoor die gehoor dat sy plate speel in die huis. „Sugar, Sugar” deur 'n baie moderne groep.)

MA. Wat makeer Tiemie, Jakes?

JAKES. So bietjie af van die af af.

MA. Laat ek gaan kyk.

(Giel het intussen op sy stoel bly sit.)

JAKES. Wil die ouman nie 'n slukkie hê vir die Vrydag nie?

GIEL. Ek het groot geldmoeilikhed, Jakes. Ek kon nie vandag 'n drinkdingetjie koop nie.

JAKES. Nee, maar die operators pay ook op Vrydag. Hou net so bietjie.

(Jakes af, Giel na binne. Tjokkie, Albertus en Fé op. Tjokkie stap na die motor en gly sonder 'n woord onder hom in, Fé gaan toekyk. Jakes op met drank.)

JAKES. Ou Tjok, jy moet daardie ding opgee vir 'n bad job.

TJOKKIE. Bla, bla.

JAKES. Tjokkie is lekker hard in die gat vanmiddag, hê?

FÉ. Sies, Jakes.

JAKES. Sies, Jakes. Fé'tjie, my dingetjie, al die lekker goedjies sê vir my sies tot dit donker word. Albertus, sê vir die oues van dae hulle moet hulle bekertjies bring. Die operators het gepay.



ALBERTUS (*van dáár af weggeroep, gaan doen sy boodskap*). Reg, Jakes.

JAKES. Ek sê, ou Tjok . . .

FÉ. Julle moet vir Tjokkie los as hy so is.

JAKES. As jou ou rekkies skietgee as jy hom sien, ek's orraait. Vat jy hom maar kop toe.

(*Giel op. Albertus terug.*)

JAKES. Kom, laat die oues van dae 'n slukkie drink.

FÉ. Sies! (*Sy gaan staan by die motor.*)

GIEL. Nee, skink maar, ou vriend.

JAKES (*skink*). Vir die soetgeit en die bloedgeit
en die cherries se rondgeit
en die halfjack se kleingeit
en die moeilikgeit . . .

(*Hulle drink.*)

GIEL. Jy moenie van moeilikheid praat nie, Jakes. Ek is in 'n lelike ding.

JAKES. Jy dink jy't moeilikheid! Jy moet myne hoor.

GIEL. Dis 'n ernstige ding wat ek in is. Ek praat nou baie waar.

JAKES. Orraait, let money talk. As jy groter moeilikheid het as ek, gee ek jou 'n kas van dié. Kom ons drink eers 'n lekka dikke op die ding. Ons versuip ons moeilikhede. Vrydag is Vrydag.

(*Hy skink weer.*)

JAKES. Hier gaat die moeilikheid.

GIEL. Ek het 'n lelike ding oorgekom. Hulle wil my masjien vat. Dis daardie vervloekste merrie . . .

JAKES (*lag*). My ou man, ek loop nou, ons het te min vir vanaand. Vanaand drink ons groot dinge dood. Maar laat ek jou vra . . . (*Dramatiese stilte.*) Jy dink jy't moeilikheid . . . (*Effens trots.*) Hoeveel meisies het jy in 'n ander tyd? (*Hy begin loop.*) Kou daai een so 'n stukkie, ek gaan haal die juice. (*Jakes af.*)

GIEL. Dis 'n ding. (*Hy sit die bottel voor sy mond.*) Dis 'n ding.

(*Die motorfiets dreun. Giel na binne. Tiemie op. Sy stap na waar Fé en Albertus om die motor rondstaan.*)

TIEMIE. Fé, jy en Albertus moet loop. Ek wil met Tjokkie praat.

FÉ (*vies*). Jaag jy ons nou weg?

TIEMIE. Nee, gaan huis toe en sê vir Ma julle wil my nuwe plaat hoor.

FÉ (*trek haar skouers op*). Kom, Albertus.

(*Hulle gaan deur die kombuisdeur na binne.*)

TIEMIE. Boetie . . .

TJOKKIE. Middag, Tiemie. Het ou Giel al sy ding verkoop?

TIEMIE. Watter?

TJOKKIE. Hy't weer een van daardie goed van hom aangedra.

TIEMIE. Jy moenie . . .

TJOKKIE. Ek sal nie weer nie, maar ek is al so dik vir die ou. Ma sa
nie voor ons koop nie, maar môre as hulle uit die slaapkamer kom,
is daardie ding weer verkoop.

TIEMIE. Jy moet my help, Boetie.

TJOKKIE. Ek het 'n domkrag gekoop – ek's kaal.

TIEMIE. Boetie, ek moet met jou praat.

TJOKKIE. Wat vreet jou?

(Hy gaan voort met sy werk.)

TIEMIE. Boetie, ek is oor my tyd.

TJOKKIE. Oor wat?

TIEMIE. My tyd, man, my tyd.

TJOKKIE. Wat se tyd? Was jy laat vir iets?

TIEMIE. Oór my tyd. 'n Vrou se tyd.

TJOKKIE. O! Is dit nou so erg? Is dit seer as jy oorgaan?

TIEMIE. Boetie, man, magtag, ek is bang ek verwag.

TJOKKIE *(onder die motor uit, kyk haar vir 'n rukkjie aan)*. 'n Kleintjie?

TIEMIE. Ja.

TJOKKIE. Jakes s'n?

(Tiemie knik.)

TJOKKIE *(bars los)*. Jar, wat die man ons al aangedoen het! Wat foeter
jy ook met hom? Hy's skorriemorrie so groot as wat hy is. Hy gaan ^{af lêingde}
jou hel gee. Maar neuk op! Trou met hom en kyk. Jar, vir wat kan ^{v.d. soek}
jy nie vir jou 'n beter man loop soek nie?

TIEMIE. Boetie, ek is nog nie séker nie!

TJOKKIE. Dis erg genoeg dat jy rede het om nie seker te wees nie. Vir
wat dóén julle sukke goed?

(Tiemie staan stil.)

TJOKKIE. Wat kan ék daaraan doen? As jy in 'n ander tyd is, is jy in
'n ander tyd. Trou met die tang. Ek sal trek.

TIEMIE. Boetie, ek's bang. Ek wil nie met Jakes sit nie.

TJOKKIE. Maar jy loop lê darem saam met hom.

TIEMIE. Jy ken nie vir Jakes nie.

TJOKKIE. Jý ken hom goed genoeg om hom in sy verstand te stuur.
Wat wil jy nou doen? Trou?

TIEMIE. Nee! Ek wil nie met hom trou nie.

TJOKKIE. Nou wat moet ék doen? Wat sê Jakes? Het jy hom vertel?

TIEMIE. Hy weet alles. Hy hou self boek van my tyd.

TJOKKIE. Die vloek! En dan sê jy dit nog! Weet Ma?

TIEMIE. Nee. Tjokkie, maar wat moet ek maak as dit so is? Ek wil nie met Jakes sit nie.

TJOKKIE. Nou hoekom het jy dan . . . Aag hel, aag hel . . .

TIEMIE. Tjokkie, ek kan die onsekerheid nie meer verdra nie.

TJOKKIE. Vertel vir Ma.

TIEMIE. Nooit!

TJOKKIE. Jy sal moet. Die oulady het ook haar foutjies gemaak.

TIEMIE. Boetie, ek weet ek weet nie wie was my pa nie. Elke keer as jy so raak, foeter jy daarmee. Hoekom maak jy so? Ek kan dit nie help nie . . . ag Here, Boetie, wat vang ons aan?

TJOKKIE. Sorry.

TIEMIE. Boetie, as ek nou 'n kind moet kry . . . dis dieselfde as ek. Ek wil dit nie so hê nie . . . ek . . . ek wou nie. Ek het Ma te veel gehaat oor myself toe hulle by die skool uitgevind het.

TJOKKIE. Madelein was 'n klein bitch.

TIEMIE. Boetie, die kind sal nes ek wees.

TJOKKIE. Ek roep Ma.
(Hy gaan die kombuis binne. Tiemie wil keer, laat hom begaan. Tjokkie en Ma uit kombuisdeur.)

MA. My kind, Ma het nog niks gekoop nie . . .

TJOKKIE. Tiemie wil met Ma praat, nie ek nie. *(Hulle kom by Tiemie.)*
 Toe, sê nou vir Ma.

TIEMIE. Nee.

TJOKKIE. Sê nou vir Ma.

TIEMIE. Ek kan nie.

TJOKKIE. Toe, sê nou vir Ma. Ek het niks met die hele ding uit te waaie nie.

TIEMIE. Asseblief, Boetie.

MA. Wat is aan die gang?

TJOKKIE. Tiemie is in 'n ander tyd. Jakes het haar in 'n ander tyd.

MA. Tiemie? Tiemie, my kind?

TIEMIE. Ek's nog nie seker nie, Ma, maar ek hou al twee weke uit, ek's nog net twee weke oor . . . Dink Ma?

MA *(na 'n pouse)*. Jy't nie dalk koue gevat nie? Of 'n trek op die motorfiets gekry nie?

TIEMIE. Ma weet ek is baie gereeld.

MA. Hoe lank?

TIEMIE. Twee weke.

MA. Dis nog nie so lank nie. Wat gaan ons maak? Miskien is dit nie so nie, miskien . . . Agge nee, my kind, Ma het jou mos nie so grootgemaak nie. Ma het jou goed probeer grootmaak.

TIEMIE. Het Ma? Het Ma regtig? Het Ma?

MA (*kry seer*). Agge nee, my kind. (*Pouse.*) Ma het probeer . . . Ma het so gedink . . .

TJOKKIE. Met ou Giel in die huis en met daardie dun slaapkamer-muur. Ma praat hard in Ma se slaap. Dink Ma ons het nie van kleins af geluister nie?

MA. Tjokkie, my kind!

TJOKKIE. Ma moet nie nou na Tiemie kyk nie. Waar kom sy self vandaan ennieway? Waar kom ou Giel vandaan? Waar . . . Jar! Vir 'n pensioen.

MA. Ma wou julle net met sekerheid grootkry. Julle moes klere hê . . . Agge nee, my kind . . .

TJOKKIE. Ek word liever by die skool gespot oor my klere as oor my ma. Tiemie . . . vra vir Tiemie. Sy keer al van sy twaalf is omdat almal dink sy's maklik . . . soos Ma, soos Ma verdomp, soos my ma verdomp.

TIEMIE. Toe-nou, Tjokkie.

TJOKKIE. Jý moet met daardie klot trou! Jy sal Vrydagaande moet dronknes hou en so nou en dan gedôner raak ook. En jy was altyd stuck-up, jy wou beter doen as hierdie plek. Toe dog ek, orraait, die girl is reg, met haar gesig sal sy hier uitkom. Nou sit jy met die grootste tang in die Suburbs se kleintjie – nog een van die arme bloedjies wat in hierdie plek moet vergaan. (*Pouse.*)

TJOKKIE. Watter voorbeeld het jy gehad ennieway . . .

TIEMIE. Tjokkie . . .

TJOKKIE. Dit help nie om nou te Tjokkie-Tjokkie nie. Jy's in 'n ander tyd en jy sal met daardie tang trou. Ek het jou geglo toe ons klein was en saam gesit en speel het ons bly anderkant die spoor en Ma is getroud . . . ek het saam met jou gehoop.

MA. Wou julle so graag?

TJOKKIE. Ma moet maar vir haar vra, sy wou die heel graagste uit die Suburbs uit. En sy was reg . . . en nou gaan sy vir haar vasknip.

MA. Was ek dan glad nie goed nie . . . ek bedoel, was ek dan so . . . so sleg?

TIEMIE. Dis nie van Ma wat ek wou weg nie . . . dis van die plek af. (*Stemmingverandering: dringend.*) Ma, ek kan nie met Jakes trou nie. Ek wil nie hier bly nie. Ek wil nie hierdie lewe hê nie, ook nie die mans nie, Ma. Ek wil nie 'n man hê wat getrek huis toe kom nie . . . as hy huis toe kom . . . met dwarsklappe en kleintjies nie. (*Pouse.*) . . . Ek wil nie oudgebaar wees op dertig nie. (*Pouse, stemmingverandering.*) Weet Ma, hulle weet nie van ons nie . . . by die werk, hulle dink ons bestaan nie . . . hulle lag as hulle van ons hoor, of as hulle hoor waar ek bly, weet hulle nie waar om te kyk nie. Ons maak hulle verleë oor ons – oor ons. Hulle weet nie van ons nie. Hulle weet nie hoe ons leef en dat ons voel nie. Hulle wéét nie. (*Dringend.*) Ek wil van geweet wees, Ma, ek wil nie vrek soos 'n hond nie, ek wil van geweet wees . . . (*Nadenkend.*) Ek wou so graag van geweet wees.

TJOKKIE. Jou kans weggefoeter – as jy van die begin af 'n kat se kans gehad het.

MA. Tjokkie!

TJOKKIE. Orraait, jar, ek is net jammer vir haar. Sy wou uit dié nes uit. Sy was mooi. In die A-klas. Jar!

MA. Tjokkie, loop nou, Ma wil met Tiemie praat.

(*Tjokkie onder die motor in.*)

MA (*na sy gedink en geweifel het*). My kind, toe Ma uitvind sy verwag jou, was ek ook party dae lus om 'n breinaald in my in te druk. Maar toe jy kom, het ek jou liefgehad. Jy weet nie hoe leef mens vir 'n kleintjie nie – niemand weet nie, net jyself. Jy't nie alleen wou hê dat jy moet uitkom uit die Suburbs nie. Mooi meisies het swaar met mans, maar hulle het altyd 'n kans. Ma wou ook dat jy wegkom. Ma het ook gedink, my kind. Baie. Van hoe jy weg is en gelukkig is . . . en so goed af dat jy ons nie eers wil ken nie. Jy sal maar vir jou kleintjie, as dit nou dalk so is, ook so dink. Dis 'n alleen pad, my kind . . . veral omdat die kind dit nie kan verstaan nie. (*Baie teer, soek na woorde.*) Tiemietjie . . . askies vir die lewe wat ek jou ingehelp het . . . Ma . . . ag, Here . . . Ma is ook maar mens en Ma . . . Ag, my kind . . . Ma sal nie kla oor jy by Jakes geslaap het nie . . . Jy sien . . . Tiemietjie, jy sien my kind . . . Ma wéét, my kind, Ma wéét.

Het sy meegewel met Ma?
Gordyn

Tweede Bedryf

Reeds voordat die skerm opgaan hoor die gehoor die Vrydagaandse 'Racing Report' van L.M.-radio – 'n opgewekte stem bespiegel oor die moontlikhede op die Suid-Afrikaanse renbane vir Saterdag. 'This is L.M. Radio with your Friday night . . .' ens. Tjokkie onder die motor. Albertus en Fé staan daar rond.

TJOKKIE. Albertus, wil jy nie die leadlight vir my aansit nie? Daar's 'n plug in die kombuis. Ma weet waar hy is.

Albertus rol die draad kombuis toe nadat hy die lig by die motor neergesit het, en gaan in met die punt van die draad in sy hand. Die stoep lig word aangeskakel.

TJOKKIE (*as nagedagte*). Thanks, Albertus.

ALBERTUS. Skree as hy brand.

TJOKKIE. Goed.

FÉ. Gaan jy nie jou koffie drink nie?

TJOKKIE. O.

(Hy kruip onder die motor uit, gaan sit voor die motor en drink.)

FÉ. Het Tiemie jou al gesê?

TJOKKIE. Wat?

FÉ. Van haar, jy weet, oor die tyd-ding.

TJOKKIE. Weet jy ook al?

FÉ. Al meer as 'n week. Ek wens dit was ek wat preggie was.

TJOKKIE. Praat ons van dieselfde ding?

FÉ. Jy moes net die man gewees het.

TJOKKIE. Jy raak reguit, hè? Ek loop straight. Ek het al te veel ouens sien vasdraai.

FÉ. Wanneer gaan jy sien?

TJOKKIE. Sien? Hoekom moet ek sien? Jy's besimpeld.

FÉ. Ek dag Tiemie het jou al gevra. Sy't gesê jy sal as sy jou vra.

TJOKKIE. Sy't nie gevra nie. Ek sal ook nie, al vra sy.

FÉ. Natuurlik sal jy, dis jou suster.

TJOKKIE. Suster of te not, ek sal nie. Elke keer as hulle iets verbrou, moet ek dit regsien.

FÉ. Die onsekerheid maak haar siek, Tjokkie.

TJOKKIE. Ek dag sy wil juis siek word.

FÉ. Jy sal iets moet doen, Tjokkie. Sy's bang vir Jakes.

TJOKKIE. Almal in hierdie straat is bang vir Jakes.

FÉ. Tjokkie, jy kan nie toelaat dat Jakes haar vat nie. Hy wou haar nog altyd hê. Nou met dié ding gaan hy haar kry. Tjokkie, jy sal moet sien.

TJOKKIE. Wat sal sien help? Sien sal nie die kleintjie uit haar uithaal nie.

FÉ. Asseblief, Tjokkie. Laat sy net weet. Dis 'n vreeslike ding.

TJOKKIE. Julle druk mens altyd in 'n ding in. Ek kan nie help dat ek 'n verbrande talent het nie. (*Opstandig, verander stemming.*) En oor ek hom het, kan ander mense met my mors soos hulle wil, soos hulle lekkerkry! Oor ek 'n ding het wat mooi is, wat ek moet vas-hou, moet almal 'n gemors daarvan maak. Nou ryg almal altyd aan die ding en hulle torring my gal los. Jar, ek is al moeg rondge-loop soos 'n ding met 'n los draadjie. Dis mos seer as hulle torring. En as hulle kry wat hulle uit jou torring, dan is hulle nooit tevrede nie; dan's dit verkeerd, altyd wat hulle nie wou gehad het nie. Die bot sotte wat sêf niks kan doen nie. Hel, hoekom sien hulle nie sêf as hulle dan beter kan doen nie. Jar, julle maak mens seer, man.

FÉ. Ek glo jou, Tjokkie.

TJOKKIE. So what?

FÉ. Ek is ook iemand. Ek verstaan jou.

TJOKKIE. Jy verstaan g'n. Wat weet jy van sien af? As jy iets daarvan verstaan het, sou jy nie nou gefoeter het ek moet sien nie.

FÉ. Dis maar net oor Tiemie so rasend is.

TJOKKIE. Julle verstaan die hele ding nie. Daar's 'n ding in binne-in jou. Ek meen in my, nou, nou. En die ding moet uit. Orraait, hy moet uit, soos 'n kleintjie. Jy moet hom kry, of vrek, of verwurg soos hy uitkom, maar jy kan dit nie help nie. Maar dan moet elke Dick, Tom en Harry nie die ding uit jou wil uitskeur nie. (*Verander stemming.*) En as hy uit is, dan's dit seer, dan kan almal in jou kom krap. Hulle dommigheid krap in jou seerplek – in die plek waar jy oopgebars het. Dit maak jou siek. Ek kan dit nie vat nie . . . al die phonies soos ou Giel. (*Verander stemming.*) Ek krap self ook in my seerplek, soos 'n stompsinnige aap . . . dis dié dat ek in so 'n dwaal

is as ek klaar is . . . dan kan ek net seerkry en myself seermaak. Dan voel dit of alles my skuld is. Maar ek kan daar niks aan dóén nie. (*Verander stemming.*) Ek kan dan niks dóén nie. Niks doen nie! (*Hy skud haar.*) Niks dóén nie! Net myself seermaak soos 'n sot aap. Niks dóén nie, niks dóén nie . . .

FÉ. Tjokkie, hey!

TJOKKIE. Orraait.

FÉ. Ek dog jy word mal.

TJOKKIE. Almal dink jy's mal as jy van goed praat wat hulle nie verstaan nie.

FÉ. Ek't nie geweet dis só tough nie.

TJOKKIE. Mens moet meer vir die vloeke lieg. As mens kan.

FÉ. Jy beter vir Jakes weglieg van Tiemie af.

TJOKKIE. As ek kon, sou ek.

FÉ. Kom ons doen dit, Tjokkie. Maak of jy sien, toe.

TJOKKIE. Ek weet nie of ek kán nie.

FÉ. Jy moet vir Tiemie help, of sy verwag of nie . . . Lieg vir hulle, lieg Jakes van haar af . . .

TJOKKIE. Hoe deduiwel moet ek 'n bosluis uit 'n hond se dinges uitlieg?

FÉ. Sies, Tjokkie. Hoekom sê jy nie vir hom dis nie sy kind nie. Hy's heluit jaloers. Toe, Tjokkie!

TJOKKIE. Ek sal sien . . .

FÉ. Regtig? Sal jy sien?

(*Die lig gaan aan by Tjokkie se voete.*)

TJOKKIE. Nee, man, ek sal sien wat ek gaan doen. Hy brand, Albertus! Mens kan nie sommer só met die ding speel nie. Mens kan nie sommer met die ding speel nie. Nes jy die toekoms diékant toe wil druk, draai hy teen jou.

ALBERTUS (*deur die kombuisdeur*). Brand hy?

TJOKKIE. Ja. Sit tog net die draad so dat ou Giel se groot pote nie weer in hom haak nie.

(*Albertus weer terug in kombuis.*)

FÉ. Wil jy Tiemie sommerso vir Jakes gee?

TJOKKIE. Ek wil nie. Met my sienery mág ek nie wil nie – aag heng, jy sal nie verstaan nie.

(*Albertus terug.*)

TJOKKIE. Wag, laat ek werk, dalk maak hulle my nog die duiwel genoeg in om te lieg.

FÉ. Seblief, Tjokkie . . .

(Die motorfiets dreun hard en kom tot stilstand.)

TJOKKIE. Vir wat moet hy die ding altyd so oprev voor hy afklim!

(Terwyl hy stadig onder motor inskuif.) Jy verstaan ook maar nie.

ALBERTUS. Dié dat ek so lank gevat het, was oor die draad gaar was.

TJOKKIE. Ek praat met Fé oor ander goed.

ALBERTUS. O.

FÉ. Ek verstaan beter as wat jy dink. *(Sy gaan deur die kombuisdeur na binne.)*

TJOKKIE. Thanks, Albertus.

(Jakes op met 'n kartondoos vol drank.)

JAKES. Heit, ou Tjokkie. Pens lekker dik. Nou vir die dop.

(Kyk krities na die motor.)

Jy moet vir jou 'n iron koop. Dié ding is nogood se boetie.

(Tjokkie gluur hom van onder die motor aan.)

TJOKKIE. Albertus, loop haal vir my die een wat net groter is as die een wat ons gebring het. As jy nou gaan, kry jy hom dalk. Bring hom môre saam.

ALBERTUS. Raait, Tjokkie.

(Albertus af. Jakes beskou die doelbewuste ignorering, loop dan met die drank na die kombuisdeur. Hy sit die drank op die stoep neer, skree binnetoe.)

JAKES. Kom, kom, kom! Wat se etery is dit as die voggies gekom het?

Die operators het gepay. Vrydag is Vrydag. Laat die oues van dae hulle bekers bring.

(Giel deur kombuisdeur met glase.)

GIEL. Nee, Jakes, man, ek het moeilikheid.

JAKES. Het die ouman al die halfjack gepolish? Nee, maar jy's niks voor Jakes nie, ek het self my kappies gemaak.

(Hy begin skink. Ma by die deur uit. Sy het 'n rooi kanseldoek by haar waarop sy besig is om in groot goue letters te borduur: God is liefde. Sy gaan sit en werk dadelik voort.)

JAKES. Werk die oulady dan op Vrydagaand?

MA. Giel wil die ding Maandagoggend hê. Net 'n kleintjie vir my,

Jakes.

JAKES. Nee wat, ons gooi vir die oulady 'n lekker dikke. *(Hy skink.)*

Laat die oulady die werk los, dis Vrydag.

(Hy vat die kansellap en lees wat daarop staan.)

MA. Pas op, jou hande is nie skoon nie.

JAKES. Nee, die ou handjies het al te veel dinge gedoen om skoon te wees. (*Kyk weer.*) Maar ek is altyd 'n bok vir love.

MA. Jy moenie so van dié dinge praat nie, Jakes.

JAKES. Is maar net dat ek 'n bok is vir love, maak nie saak wat se love nie. Love is love en ek is 'n bok vir hom. Wat het 'n man in die lewe behalwe juice en love? Hoekom werk die oulady op Vrydagaand as die juice hier is?

MA. Vra vir Giel.

GIEL. Dié ding moet help om my uit my moeilikheid te kry.

JAKES. Ek wens my moeilikheid was so maklik om uit te kry.

MA. Wat se moeilikheid het jy, Jakes?

JAKES. Moeilikheid. Kom ons maak 'n kap op moeilikheid in general.

GIEL. Gooi maar vir my nog 'n kleintjie.

JAKES. Moenie van sukke goed praat nie.

GIEL. As daardie merrie net haar pote opgetel het. Ek kan mos nie my masjien verloor nie. Ek het 'n mooie gedruk vandag, Jakes. Wag, ek wys jou.

(*Hy buk by die agterdeur in en kom terug met 'Wat is 'n huis sonder 'n vader'.*) Hoe lyk hy, Jakes? Mooie gedagte: Wat is 'n huis sonder 'n vader.

JAKES. Wat is 'n vader sonder 'n huis. Net so bêd, net so bêd.

GIEL. Vandag drie verkoop. Ek het my bekkings, as ek hom môre kan slaan – ja, gooi maar – teen vyf teen een dan's ek Maandag uit die skuld. Ek het die perd, 'n bleddie cert.

JAKES. Speel hom, my ou man, speel hom. Six of 'n nix. Die masjien of nie die masjien nie. Come doomsday of hy kom nie. Moenie dat ons op mekaar wag nie, broeders, Jakesey wil 'n stukkies skink.

MA. Julle drink te vinnig. Vannag is jy weer siek, Giel.

JAKES. Hoe groter die ding, hoe vinniger slaat ons hom dood.

GIEL. As ou Tjokkie net 'n shot wil sien. 'n Man moet sekerheid hê as hulle jou brood en jou kuns wil wegvat.

JAKES. Hy's reg vir sien. (*Harder, vir Tjokkie.*) Ou Tjokkie, vir wat help jy nie die ouballie nie?

(*Tjokkie bly stil.*)

JAKES. Bedonnerd! Hy gaat sien orraait.

MA. Julle moet vir Tjokkie los. Die kind is baie ongelukkig as hy so is.

JAKES. Is ook nie dat ek en die ouballie vanaand so gelukkig is nie.

MA. Dis julle eie skuld dat julle in die moeilikheid is, hy kan dit nie help nie.

JAKES. Nou hoe sal die oulady nou van Jakes se moeilikheid weet?

MA. Wees jý maar versigtig, ek weet meer as wat jy dink. En los vir Tjokkie, hy't julle niks gemaak nie.

(*Sy gaan deur die kombuisdeur.*)

JAKES. Klaar skoonma-moeilikheid en die koeël is nog nie eers behoorlik deur die kerk nie.

GIEL. Het jy vir Tiemie in 'n ander tyd?

JAKES. Die ouballie weet ook al te veel.

GIEL. Ek voel soos 'n vader vir hulle, Jakes. Hulle is nou nie vandag my eie bloedkinders nie, maar hulle het voor my oë grootgeword. Ek is soos 'n vader vir hulle.

JAKES. Dis nou wat die ouballie dink – dis al vir my of die kinders anders voel. (*Harder.*) Ou Tjokkie, die ouballie sê hy's soos 'n pap-pie vir jou.

TJOKKIE. Jar!

GIEL. . . . Ek meen eintlik Tiemie. Julle moenie so maak nie. Julle moet verantwoordelikheid leer.

JAKES. My oue van dae, as my broek nou elke nag oor die oulady se bedstyl hang, dan gaat ek nie oor die dogter se morals preek nie. (*Harder.*) Ou Tjokkie, slaap die ouballie by jou ma, of slaap hy nie by jou ma nie?

TJOKKIE. Shut up!

JAKES. Hy gaat sien orraait.

GIEL (*verwelkom die draai wat hy kan gooi*). Dan moet hy net sien voor die tattersalls Saterdag toemaak.

JAKES. Nou moet ek die ouballie sê. Die ou sondetjie waaroor jy so amper vir my getry preek het, is ook nog nie so seker nie. Die pad-da moet nog praat. Nee, ek sal self 'n dingetjie wil weet. (*Harder.*) Hoe lyk dit, ou Tjokkie, wil jy nie sien nie?

TJOKKIE. Hy kan sy eie perde speel.

JAKES. Kom nou, my ou, die ouballie het hoë nood. Kyk hom so. (*Tjokkie ignoreer.*)

JAKES. 'n Sientjie man.

(*Tjokkie kyk woedend onder die motor uit.*)

JAKES. Nee, hy's reg vir sien. Kyk hoe kyk hy. Hy maak al geelkoppie. Net so skwirt dan's daai puisie uit. Ek moet my dingetjie ook uitvind.

GIEL. Jakesey, as 'n man net so 'n stukkie kan weet wat van voor af kom, dan kan jy jou regtrek vir die ding. Vat nou vir my. As ek

drie keer na mekaar die regte perd kan slaan, dan's ek reg. Dan huur ek 'n bootjie om julle te groet. Ek meen, dan's ek reg.

JAKES. Is net so. Dan word ek pappie waar ek wil.

GIEL. En jy ken my, Jakesey. As ek 'n man kan help, dan help ek hom. Ek meen, as jy kan, dan help jy. Vir wat is ons in die lewe as ons mekaar nie kan help nie? Sê my.

JAKES. Ek sê jou.

GIEL. Nou vir wat wil 'n man nie 'n ander man help nie. Dit kos hom niks. Niks! (*Wys na Tjokkie.*) Maar help help hy nie. Liefdeloos. Heeltemal liefdeloos. Niks vir 'n pêl nie. Ek vra 'n ou sientjie en wat kry ek? Wat kry ek? Liefdeloos, sê ek jou.

JAKES. Jy't love of jy't nie love nie en that's that.

GIEL. Vat nou vir Fé! Hier's die meisiekind vrek oor hom. Hier's hy, hy like haar sterk. Maar wat doen hy? Wat doen hy met Fé?

JAKES. . . . is wat hy nié doen nie.

GIEL. So sê ek, so sê ek. (*Met duidelike gevoel vir die diepte van sy stelling.*) Ek kyk hom nou al lank. Ek kyk hom nou al lank.
(*Wag vir reaksie.*)

GIEL. Ek kyk hom met Fé.

JAKES. Fé'tjie is 'n lekker ding. (*Hy lag dronkerig.*) Ek's 'n bok vir Fé'tjies.

GIEL. Hy't niks vir sy medemens oor nie. Dit kos hom niks! Hy kan my verbrands help, maar hy wil nie. Hy wil plain nie help nie.

JAKES. Kom ons help hom 'n bietjie.

GIEL (*belangstellend*). Hoe help jy daardie vent? Hy's soos daardie groen gemors van hom. Aan die gang kom, is verdomp.

JAKES. Ons stoot hom met 'n bietjie pot. As hy pot rook, sien hy. (*Harder.*) Ou Tjokkie, hoe lyk dit met 'n zolletjie. Ek't 'n lekker skuif van die potgoed.
(*Wag.*)

GIEL. Jy sien. Skoon befoeterd.

JAKES. Tjokkie, my ou, ek praat met jou.
(*Geen reaksie.*)

JAKES (*vir Giel*). My ou man, hoeveel jare sien jy my nou al so?

GIEL. Is al 'n paar.

JAKES. Nou in daardie ,span', het jy al gesien dat Jakesey 'n man 'n ding vra. Ek meen mooi en straight, 'n ding soos ,Kom rook 'n stukkie pot.'

GIEL. Nee, jy't orraait gevra, ou Jakesey.

JAKES. . . . dat ek die ou ook nie gepress het toe ek vra nie. Straight en netjies het ek hom gevra. Raait?

GIEL. Raait.

JAKES. En die dik ding sê 'n man niks terug nie. Soos nou ,Sorry, my ou, nie vir my nie,' of ,Gee vir ons 'n stukkie dwelm,' of so . . .

GIEL. Hy't niks vir ons oor nie. Dit kos hom niks nie, ennieway.

JAKES. Nou as jy my nou so ken, my oue van dae . . . Hoeveel van die goed vat op Jakes? Maar ek sal square-speel met die lat. (*Harder.*) Tjokkie, my ou, 'n stukkie pot vir jou?

(*Geen reaksie.*)

JAKES (*vir Giel*). Jy wil 'n dingetjie weet. Raait. Ek wil 'n dingetjie weet. Raait.

GIEL. Dit kos hom niks.

JAKES. Koste of nie koste nie. Hy weet nie wat Jakes met die harde-gatte maak nie. Nou't ou Jakesey gesê: , 'n Stukkie pot en 'n stukkie sien,' en nou sal dit wees soos ou Jakesey gesê het. So is ek nou maar gemaak. (*Hy staan op.*) Ons stap 'n stukkie oor en ons praat met die man in al die tale tot hy hoor wie't gepraat.

(*Hy begin oorstap, Giel huiwer.*)

JAKES (*effens dreigend*). En die oue van dae moet ook maar weet hy's 'n genooide.

(*Giel swig, stap saam na die motor.*)

TJOKKIE (*nadat hulle 'n rukkie doodstil by hom gestaan het*). Wat soek julle?

JAKES. Ek en die oue van dae kom haal 'n woordjie.

TJOKKIE. Julle kry niks by my nie.

JAKES. My ou-toppie, nou moet ons mooi met die man praat. Vat nou dié block-'n-tackle. (*Hy rem die haak van die katrol af.*) Of vat nou die domkrag. Dis mos half vir my of die man nie lekker lê nie. Ek dink mos nou, as die man nou so swygend is . . .

TJOKKIE. Los my net uit. Ek wil niks van julle weet nie.

JAKES. Nee, maar weet sal jy weet. Jy sien of jy sien jou dinges.

TJOKKIE. Man, jy's 'n tang en 'n nobody en jy weet dit. Jy's low class. Waar's jou pa? Jy's 'n tang!

JAKES. Jy lê alte lekker om hardegat te trek. Die tang staan by die domkrag. Die tang vra jou 'n ding en jy't al van die tang gehoor. Dinge soos dat die tang nie 'n man is wat lelike goedjies van homself hoor nie.

TJOKKIE. Tiemie moes jou lankal in jou verstand gestuur het. Jy's te low class vir haar.

JAKES (*dreigend*). Jy praat dinge wat die tang nie wil hoor nie. Maar die tang sal nie met jou praat nie, dié ding sal.

(*Hy draai die domkrag oop, dit sis, die motor sak.*)

TJOKKIE. Hey! Is jy besimpeld? Jy sal my vrekmaak.

(*Hy probeer onder die motor uitkom, Jakes skop hom terug.*)

JAKES (*draai weer die domkrag oop*). Hoor hoe blaas hy. Daar's nog te veel roer onder hom.

TJOKKIE (*praat soos iemand met drukking op die bors*). Jy sal wragtag betaal hiervoor. Jy's 'n tang, man. Jy sal my vrekmaak, Jakes!

GIEL. Steady nou, Jakesey.

JAKES. Wat sê jy nou, Tjokkie, my ou?

TJOKKIE. Lig die ding, ek kan nie asem kry nie.

(*Jakes pomp een maal aan die domkrag.*)

JAKES. Dis soveel as wat die tang jou gee.

TJOKKIE. Jy druk my stukkend. Jar.

JAKES. Ou man, gee die block-'n-tackle dat ons die man hoor praat. Vang hom aan die Samson dat ons die enjin kan uittrek, die tang trek graag enjintjies soos hierdie uit. Trek hom nou so stukkie-vir-stukkie dan lig ek so bietjie aan die kar.

(*Giel trek aan die katrol.*)

TJOKKIE. Jar, eina.

JAKES (*lag*). Steady, my ou, wil jy die lat skeur?

TJOKKIE. Eina. Maak my vrek, ek sal nie sien nie.

(*Jakes lig die motor terwyl Giel die katrol trek. Tjokkie verskyn deur die opening onder die kap.*)

JAKES. A, hy begin uitkom.

(*Tjokkie hang magteloos half onder die kap en half daaruit, met die haak van die katrol in die hals van sy oorpak.*)

TJOKKIE. Ek sal nie sien nie. Julle ding sal nie help nie. Maak my los. Julle sal betaal.

GIEL. Jong, Ma sal vir ons . . .

JAKES. Wil jy hoor of nie hoor nie?

GIEL. Gits, ja . . .

TJOKKIE. Julle sal niks by my hoor nie. Eina magtag!

JAKES. Hy moet so bietjie hang, anders lyk dit my word hy nie ryp nie. Ons kyk hoe lank hy hou. Ek glo nie hy lê te lekker nie. 'n Stukkie pot vir jou, ou Tjokkie?

(*Hy begin 'n sigaret rol.*)

TJOKKIE. Jakes, haal my uit, my been wil breek.

JAKES. 'n Woordjie van die gees, my ou, en ek massage daai been self.
 TJOKKIE. Jy sal betaal.
 JAKES (*terwyl hy die sigaret natlek*). Ons maak net 'n lekker stukkie dwelm vir jou reg.
 (*Hy steek die sigaret aan.*)
 TJOKKIE. Ek kan nie meer nie.
 GIEL. Jong, Jakes!
 TJOKKIE. Haal my uit. Ek kan nie meer nie. Ek kan nie sien wanneer ek wil nie. Ek sal vir julle lieg Eina, eina, jar.
 GIEL. Jakes . . .
 JAKES. Bly stil, ouballie. Hou jy sy neus dan gee ek hom die dwelm. Hy moet darem bietjie saam met die tang rook. As die tang sê rook, dan rook die dandies.
 (*Hulle laat Tjokkie rook.*)
 GIEL. Jakes, jong, as Ma ons sien . . .
 JAKES. Loop, as jy nie wil hoor nie.
 TJOKKIE. Ek wil nie sien nie, ek sal lieg, haal my uit. (*Hy kreun.*)
 JAKES. Tyd vir nog 'n skuifie van die tang se pot. Hier's hy, my ou. Dwelm is goed vir die waarheid.
 TJOKKIE (*hoes, kreun*). Ek wil nie sien nie . . . dit, dit word helder . . . dit word helder . . .
 JAKES. Terugstaan, ouballie, hy gaat sien.
 TJOKKIE. Helder, helder.
 GIEL. Hy sien, hy sien!
 TJOKKIE. Die pad gaan oop. Ek kan nie sien deur die pyn nie. Help my, ek wil sien.
 JAKES. Lig die domkrag, ouballie. Pomp! Hy sien.
 GIEL. Hy sien! Bakgat! Bakgat!
 TJOKKIE (*mompel*).
 GIEL. Help hom uit, Jakes! Hy sien. (*My masjien is orraait. Dink aan materiële*)
 (*Jakes lig die mompelende Tjokkie met die katrol uit. Hulle sit hom neer.*)
 GIEL. Steady, steady nou. Hy sal nou begin praat. Hou hom reg-op.
 JAKES. Nog pot, Tjokkie?
 (*Tjokkie hoor hom nie.*)
 TJOKKIE. Ek sien die paaie, ek sien die paaie . . .
 JAKES. Loop roep die ander . . .
 GIEL. Gaan jy, ek wil hoor . . .
 TJOKKIE. Ek sien . . . (*Hy mompel.*)

JAKES. Loop!

(Giel hardloop na die kombuisdeur.)

GIEL. Kom gou! Tjokkie sien. Kom, hy begin al.

MA (nog in die huis). Kom kinders, Tjokkie sien.

(Ma eerste by die deur uit, daarna Tiemie en Fé.)

*groot gebeurtenis
(Ma ook tog nuuskierig)*

MA. My arme kind.

GIEL. Sjuut, hy gaan sien.

(Hulle wag.)

TJOKKIE. Dit word helder, dit word helder. Ek sien 'n muur. Baksteenmuur. Daar's 'n blomakkertjie. Dis voor Tiemie se venster. Dis die akkertjie. Die grond is mooi bewerk. Niks vuilgoed nie. Daar kom 'n man na die beddinkie toe. Hy buk. Hy plant iets. Dit lyk soos 'n saadjie. Hy gaan weer weg. (Pouse.)

TIEMIE (sag). Ek?

MA. Weet nie.

GIEL. Sjuut! Dis dalk 'n perd se naam!

TJOKKIE. Daar kom hy weer. Dieselfde man. Hy's jonk. Hy soek iets in die akkertjie. Hy kry niks. Die grond is weer gelyk. Hy plant weer 'n saadjie. Hy gaan weer weg. (Pouse.) Hier kom hy. Hy kry niks.

TIEMIE. Ek's nie preggie nie, nè, Ma?

GIEL. Sjuut! Dit kan Golden Acres wees 7-1.

TJOKKIE. Daar's nou 'n ander man. Hy's ouer. Hy buk by die akkertjie. Hy plant 'n saadjie. Hy loop nou.

TIEMIE. Is nie, Boetie!

Sy weet dis nè Jakes se kind nè.

TJOKKIE. Daar's die eerste man nou weer. Hy's jonger as die ander een. Hy soek weer in die akkertjie. Waar hy geplant het, is die grond gelyk. Waar die ouer man geplant het, groei daar iets. Ja, daar sien hy dit. Hy's bly. Hy dink seker dis syne . . . dit word dof . . . dis nou weg.

TIEMIE. Is nie, Boetie! Is nie.

JAKES. Wie's die ou?

(Hy's baie gespanne.)

GIEL. Sjuut, magtig.

JAKES. Wie's die ou?

TIEMIE. Hy lieg, Jakes!

OFFES VIR JAKES

GIEL. Bly stil! Ek wil van die perde vra.

JAKES. Wie's die ou?

MA. Jakes, dit beteken dalk iets anders!

JAKES (*staan terug*). Ek sal hom uitfigure. Die shaister het gesê hy sal
lieg, maar ek sal vir hom uitfigure.

TIEMIE. Hy lieg, Jakes. Regtig, dit was net jy.

JAKES. Ek sal hom uitfigure.

GIEL. Bly stil! As hy weer opkom, gaan ek hom vra van die perde.

MA. Jakes, onthou nou, dit beteken dalk iets anders.

JAKES (*vir Tiemie*). Ek sal hom uitfigure, my girlic, ek sal vir hom uit-
figure.

GIEL. Hier kom hy weer op. Bly stil.

(*Almal weer aandagtig, behalwe Jakes wat bietjie eenkant op die grond sit
en staar.*)

TJOKKIE. Dit word helder . . .

GIEL (*hard in Tjokkie se oor*). Die perde. Saterdag. Turffontein. Third
race.

TJOKKIE. Ek sien 'n dam . . .

GIEL. Dis die perde orraait!

TJOKKIE. Daar's eende op.

GIEL (*ingenome*). Dis hulle.

TJOKKIE. Hulle kom nou almal bymekaar.

GIEL. Starting gate!

TJOKKIE. Daar vlieg hulle!

GIEL. Hoe lyk hulle? Het hulle nommers?

TJOKKIE. Hulle is almal bruin. Daar's een vale. Die vaal eend vlieg
by almal verby. Hy bly voor. Hy bly voor! Dit gaan weg.

GIEL. Wat is sy nommer? (*Sien dan Tjokkie het klaar gesien.*) 'n Vale?
'n Vale? Hy't altyd nommers. (*As nagedagte.*) Sit jy vir ons ore aan?

JAKES. Hy beter!

TIEMIE. Hy jok, Jakes. Daar was net jy.

MA. Jakes, dit beteken iets anders.

GIEL. Wag, hier kom hy weer op!

TJOKKIE. Dit word helder, duidelik.

GIEL. Het die eende nommers?

TJOKKIE. Ek sien die huis.

GIEL. Die perde, die eende, het hulle nommers?

TJOKKIE. Ek sien die huis. Almal is hier. Tiemie is hier. Ma is hier.
Ou Giel is hier. Jakes is hier. Ek is ook hier. Ons kyk na die hek.
Ek sien 'n man in die hek staan. Hy maak die hek oop. Ek ken hom
nie. Hy't 'n uniform aan. Hy's half bekend. Ek gaan na hom toe.
Ma bly staan. Ou Giel hardloop weg. Jakes hardloop weg. Ek

gaan na hom toe. Kom, Tiemie, ons gaan na hom toe, kom Tiemie . . .

(Tjokkie val.)

(Almal sit doodstil.)

MA. Oorle Pa?

JAKES. Hy lieg, man, maar ek sal hom figure.

GIEL. 'n Vale, sê hy. Waar's die racing sheet?

(Hy verdwyn in die kombuisdeur.)

FÉ *(help Tjokkie op en lei hom die huis binne)*. Kom maar saam met my, ou Tjokkie. *(Ma wil help.)* Toe maar, antie, ek sal hom vat.

MA. Oorlede Pa?

TIEMIE. Ma, Tjokkie het gelieg. Regtig, Jakes! Hy wil vir oom Giel en Jakes weghê. Regtig! Jakes.

MA. Jakes, het julle Tjokkie gedwing om te sien?

JAKES. Net bietjie pot gegee. Hy't gesê hy sal lieg . . .

TIEMIE. Dan weet ek nog nie.

GIEL *(by die kombuisdeur uit)*. Die enigste skimmel is Natty Tatty. 12-1.

Outsider. Nie 'n kat se kans nie. Nee wat, my meisie, ek's niks wysers as wat ek was nie.

JAKES. Hy't gesê hy sal lieg!

GIEL. Hy hét orraait. Die perd kan nie wen nie al vrek die ander vyf halfpad.

JAKES. Die dik ding. Hy't amper laat ek 'n ding doen. Maar ek figure hom nog.

(Hy stap af. Die motorfiets dreun. Tiemie probeer agternagaan maar sien hy steur hom nie aan haar nie, dan gaan sy die huis binne en „Sugar, Sugar” klink.)

GIEL. Nou moet ek seker maar die kans vat. Hy't ons belieg! Hy't so gesê toe Jakes hom bietjie druk om pot te rook.

MA. Giel, ek wonder. Ek meen, as oorle Pa terugkom. Na soveel jaar. Ek ken die man nie meer nie. Na al die tyd.

GIEL. My meisie, Giel sal by jou staan. Staan jy by my as ek die masjien verloor. Liefde is die grootste ding, my hart.

MA. Giel, sê nou so iets gebeur. Sal jy my nog liefhê?

GIEL. Ek sal jou altyd liefhê.

MA. Wag, ek wil gaan kyk hoe lyk Tjokkie.

GIEL. As hy nie gesien het nie, sit hy dalk sommer aan.

MA. Mens weet nooit met dié goed nie.

GIEL. Mens weet nooit.

MA. Maar jy sal by my staan.

GIEL. Soos jy by my staan, met my moeilikheid.

MA. Dankie, Giel. (*Sy soen hom, gaan na binne.*)

GIEL (*vir homself*). Wel, Giel, serves you right. Die klein shaister! (*Hy skink vir hom 'n drankie.*) Maar mind you, hy het geweet daar's 'n skimmel. (*Hy dink.*) Hy hét geweet van die skimmel. Just in case, speel die odds. Speel die skimmel vir 'n wen en oorlede Pa vir 'n plek. Speel hom just in case, just in case. Geld op die skimmel, klere in die tas. Jy speel hom just in case. Dis die lewe daai. Moeilikheid is, hoe agterder jy raak, hoe langer word die odds wat jy moet vat . . . Hy hét geweet van die skimmel . . .
(*Hy gaan die huis binne, die gaasdeur klap.*)

Gordyn

Derde

Saterdagmiddag. Toneel dieselfde. Tjokkie dwaal. Hy staan bietjie rond, vat hier en toe, vat aan sy arm. Hy reageer nie.

FÉ. Tjokkie! Hey! (*Pouse.*) Tjokkie!
(*Ma deur kombuisdeur op.*)

MA. Middag, Fé.

FÉ. Middag, antie.

MA (*kom nader en kyk na Tjokkie*). M

FÉ. Hy lyk maar baie deurmekaar.

MA. Hy't altyd so swaar van sien.

FÉ. Het hulle hom gemaak sien?

MA. Ek weet nie, my kind. Kom, T

FÉ. Ek sal maar so bietjie hier bly,

MA (*begin kombuis toe loop, kom dan te my kind?*)

FÉ (*kyk voor haar, nie vir Ma nie*). Ja, a

MA. Net nie te veel nie, my kind. (*P*

FÉ. Myne is te mooi vir seerkry.

MA. Hoe mooier 'n ding is, hoe lelike

Ek sien jou elke dag swaarkry oor

mens nog. Die eintlike seer kom o

FÉ. Antie weet meer as wat mens d

MA. Net oor party goed. Ek moes o

die goed wat die swaarkry jou leer

FÉ (*met skielike toenadering*). Ek het n

mense van antie sê nie.

MA. Wat sê hulle?

FÉ. Allerhande goed.

MA. Ek weet, my kind. Ons verstaan

oor ons nou eenders voel. (*Kyk we*

MA. Maar jy sal by my staan.

GIEL. Soos jy by my staan, met my moeilikheid.

MA. Dankie, Giel. (*Sy soen hom, gaan na binne.*)

GIEL (*vir homself*). Wel, Giel, serves you right. Die klein shaister! (*Hy skink vir hom 'n drankie.*) Maar mind you, hy het geweet daar's 'n skimmel. (*Hy dink.*) Hy hét geweet van die skimmel. Just in case, speel die odds. Speel die skimmel vir 'n wen en oorlede Pa vir 'n plek. Speel hom just in case, just in case. Geld op die skimmel, klere in die tas. Jy speel hom just in case. Dis die lewe daai. Moeilikheid is, hoe agterder jy raak, hoe langer word die odds wat jy moet vat . . . Hy hét geweet van die skimmel . . .

(*Hy gaan die huis binne, die gaasdeur klap.*)

Gordyn

Derde Bedryf

Saterdagmiddag. Toneel dieselfde. Tjokkie op die verhoog, baie duidelik in 'n dwaal. Hy staan bietjie rond, vat hier en los daar. Fé op, sy stap na Tjokkie toe, vat aan sy arm. Hy reageer nie.

FÉ. Tjokkie! Hey! (*Pouse.*) Tjokkie! Tjokkie?

(*Ma deur kombuisdeur op.*)

MA. Middag, Fé.

FÉ. Middag, antie.

MA (*kom nader en kyk na Tjokkie*). My arme kind!

FÉ. Hy lyk maar baie deurmekaar, antie.

MA. Hy't altyd so swaar van sien.

FÉ. Het hulle hom gemaak sien?

MA. Ek weet nie, my kind. Kom, Tiemie is binne.

FÉ. Ek sal maar so bietjie hier bly, antie. Dalk val hy oor iets.

MA (*begin kombuis toe loop, kom dan terug na Fé*). Is jy baie lief vir hom, my kind?

FÉ (*kyk voor haar, nie vir Ma nie*). Ja, antie.

MA. Net nie te veel nie, my kind. (*Pouse.*) Te veel is net seerkry.

FÉ. Myne is te mooi vir seerkry.

MA. Hoe mooier 'n ding is, hoe leliker breek hy, hoe seerder maak hy.

Ek sien jou elke dag swaarkry oor Tjokkie. Op jou ouderdom hoop mens nog. Die eintlike seer kom die dag as jy moet ophou hoop.

FÉ. Antie weet meer as wat mens dink.

MA. Net oor party goed. Ek moes ook maar leer. Mens vergeet nooit die goed wat die swaarkry jou leer nie.

FÉ (*met skielike toenadering*). Ek het nog nooit die goed geglo wat die mense van antie sê nie.

MA. Wat sê hulle?

FÉ. Allerhande goed.

MA. Ek weet, my kind. Ons verstaan mekaar op die oomblik – seker oor ons nou eenders voel. (*Kyk weg.*) Die lewe is snaaks, Fé. Jy ver-

staan my nou oor ek Tjokkie se ma is en oor jy lief vir Tjokkie is, maar kry jy hom nie, of trou jy met hom, dan praat jy oor 'n rukkie saam met die bure. (*Pouse. Fé weet nie wat om te sê nie.*) Toe maar, my kind, almal is so. Ek ook. (*Meer dringend.*) Fé, het Tiemie haar die stories baie aangetrek?

FÉ. Sy praat nie daaroor nie.

MA. Dan sit dit seker diep. En Tjokkie, Fé?

FÉ. Net voor hy sien. Dan's hy baie kwaad oor alles.

MA (*nadenkend*). Dis seker maar 'n ander soort liefde. Ek sit tussen die soorte, lyk dit my. Waar een seermaak, maak die ander een goed, en waar die een bly maak, pyn die ander een.

FÉ. Antie?

MA. Toe maar, my kind, bid jy maar dat jy dit nooit hoef te verstaan nie.

(*Giel op.*)

GIEL. Hoesit, my meisie. Dag, Fé'tjie.

MA. Middag, Giel.

FÉ. Middag, oom Giel.

MA (*vir Fé*). . . . wonder of hulle al die moeite werd is.

FÉ. O, ja!

GIEL. Hoe nou?

MA. Ek dink seker ook maar so, anders sal ek nie . . .

GIEL. Waarvan praat julle?

MA. Sommer. Fé, gaan kyk bietjie of Tiemie al wakker is. (*Fé deur kombuisdeur af.*)

GIEL (*kyk na Tjokkie*). Hy's maar in 'n toestand.

MA. Hy's stukkend binnekant.

GIEL. Lyk my hy word maar so. Of hy lieg of sien.

MA. Tiemie sweer hoog en laag hy't gelieg oor die ander man. Sy lyk my die enigste een wat verseker kan weet. Maar hy't baie seergekry. Hy moes iets gesien het.

GIEL. My meisie, daardie perd kan net nie wen nie. Jy moenie vir jou bekommer nie. Ek weet jy's bekommerd oor oorlede Pa.

MA. . . . en oor Tiemie. Oor jou ook.

GIEL. Ja, ek het groot moeilikheid. Maar my perd is goed. As alles nou net regloop, is my masjien orraait. Maar ek dink ek is reg, jy hoef nie oor my bekommerd te wees nie. En ek sal by jou staan, al gebeur wat.

MA. Het jy geld op die perd, Giel?

GIEL. Ek het al my geld op die perd.

MA. Op die skimmel wat Tjokkie voorspel het?

GIEL (*ontsteld*). . . . die skimmel kan nie wen nie, ek meen, ek glo Tjokkie lieg, my hart. Moenie vir jou bekommer nie.

MA. Giel, sal jy by my bly?

GIEL. Maar, my meisie, wat vra jy so baie? Ek sê mos ek het jou lief en besides, al het hy nie gelieg nie, Giel Swart staan by sy meisie.

MA. Het jy geld op die skimmel?

GIEL. Maar, my meisie . . .

MA. Ek vra maar net, want ek sien jou twee beste pakke is uit die kas uit en jou koffer het nie meer stof op nie.

GIEL. Het jy dan gekyk? Ek meen in die suitcase? Ek meen ek kan die hele ding . . .

MA. Moenie, Giel. Los dit. Ek wil maar net vir jou 'n ding sê. Ek het 'n groot deel van my lewe vir jou gegee, Giel. So goed ek kon. Ook nie verniet nie, want jy het my partykeer baie gelukkig gemaak.

GIEL. Het jy in die suitcase gekyk?

MA. Giel, ek kyk nie meer in koffers nie. Glad nie. Ek weet jy't geld op die skimmel, Giel. Maar bly by my.

GIEL. My meisie, jy vat die ding verkeerd op.

MA. Giel, ek wil nie met jou redeneer nie. Mens redeneer tot jy blou word oor dié soort ding en jy kom nie verder nie. Dis net só of dis nie so nie. Redeneer help nie.

GIEL. Maar ek argue nie . . .

MA. Dit sal ook nie help nie. Liefde is daar of hy's nie daar nie. Dis soos eerlikheid of slegtigheid. Dis daar of nie. Ek wil net sê, Giel . . . ek weet jy verstaan my partykeer maar swaar as ek so praat . . . ek wil net sê, pak jou koffer of los hom, maak soos jy wil. Ek wil net sê dat of jy hier bly, of weghardloop en dalk terugkom, of lieg vir my oor hoekom jy hier bly . . . ek gee nie om nie. Ek het te veel geleer om om te gee. As jy wil bly, bly. Ek vra nie die hoekoms nie. Bly net by my.

genuine feeling.

GIEL. My meisie, jy moenie dat die goed so op jou vat nie. Kyk, ek kan die hele ding vir jou uitmekaarhaal.

(*Die motorfiets dreun.*)

MA. Hier's hy ook al weer.

(*Jakes op.*)

GIEL. Hoesit, Jakesey?

JAKES. Hoesit, hoesit met die oues van dae.

MA. Middag, Jakes.

JAKES (*by Tjokkie*). Die lat lyk maar dik so op die middag. Hey! (*Hy skud hom.*) Wakey-wakey!

MA. Jakes, jy moet ophou met Tjokkie. Dis jou skuld dat hy vandag so is. *what does this imply? Seen - scene earlier too?*

JAKES (*onskuldig*). Alles in die dorp is Jakes se skuld. Maar die oulady moet nou nie dik trek nie. Ek praat vandag net groot goeters.

MA. Los jy net vir Tjokkie uit. Wil jy Tiemie sien?

(*Sy gaan deur die kombuisdeur.*)

JAKES. Die oulady is verkeerd! Seker verkeerde tyd.

GIEL. Wat gaan jy en Tiemie maak?

JAKES. Dis die ding waaroor daar gepraat moet word. Ons sal die oulady moet square.

GIEL. Wil julle trou?

JAKES. As ek haar in 'n ander tyd het.

GIEL. Nou wat wil jy Ma voor square? Julle moet mos trou.

JAKES. Ons sal haar moet square vir 'n slaapplek.

GIEL. Jy meen . . . jy meen . . . jy wil ook hier kom bly?

JAKES. Ná die troue, my oue, ná die troue. Ons moet dié dingetjies onthou. Hoe lyk dit my jy hou nie van die ding nie?

GIEL. Dis nie dit nie, Jakesey. Of dat ek iets teen jou het nie. Dis net 'n kwessie van plek. Ek meen, wáár? Tjokkie slaap al klaar in die voorhuis.

JAKES. Tiemie het 'n kamer. Wat's die dif of een of twee daar slaap?

GIEL. En die kos?

JAKES. Hoor wie praat!

GIEL. Wil jy dan nie self huis opsit nie? Soort van bietjie apart wees nie?

JAKES. So 'n tyd sal kom. Maar ek is nou bietjie agter. Met die nuwe iron en al die drank wat op dié stoep uitgedrink is en so. Die oue verstaan . . .

GIEL. Jy sal maar met Ma moet praat. Ek weet nie of dit goeie werk sal afgee nie.

JAKES. Die oue van dae is ook maar net lief vir die ou as hy die juice aandra.

GIEL. Jy vat my verkeerd op. Maar ek dink jy moet met Ma praat. Ek roep haar.

JAKES. Roep vir Tiemie ook en sê Fé moet wegbly.

(*Giel af.*)

JAKES. Die ou dik ding! Hy lê hier verniet en ek moet die juice opsit en nou like hy nie die idee nie. (*Kyk na Tjokkie.*) En jý kort ook bietjie regsien. Die tang sal jou nog regsien.

(*Hy wag. Fé op.*)

JAKES. Wat sock jy? Ek het gesê oom Giel moet die oulady en vir Tiemie roep.

FÉ. Ek het net kom sê Tiemie en Ma is nou hier en ek kom haal vir Tjokkie. Dink jy ek sock jónu geselskap?

JAKES. Ja, vat die dik ding hier weg. Hy't my amper skoon verkeerd gelieg.

FÉ. Kom, Tjokkie. (*Sy lei hom weg.*) Jy moet onthou jy hét nog nie vir Tiemie nie!

JAKES. Sê vir ou Giel mens roep nie so lank nie. Hy moet nie nou al begin neuk nie.

FÉ. Kom, Tjokkie, ons gaan sock vir Albertus.

(*Fé en Tjokkie af. Ma op.*)

MA. Ek hoor jy roep my.

JAKES. Mooi gevra. Moet nou nie moeilik raak nie.

MA. Waaroer wil jy praat?

JAKES. Die oulady weet.

MA. Oor wat jy met Tiemie aangevang het?

JAKES. Mutual consent.

MA. Ek ken vir Tiemie en ek ken vir jou. Ek ken jou soort maar te goed.

JAKES. Nou's dit ook nie so dat ek nie die oulady se soort ken nie.

Moet nou nie dat ons mekaar sit en dik maak nie. Two of a kind.

Die oulady ken my soort orraait.

MA (*weet sy's in 'n hoek; hou nie daarvan nie*). Daar's 'n groot verskil tussen ons . . .

JAKES. Ons wat?

MA. Ons . . .

JAKES. Ons slegtigheid, my oulady. Ons slegtigheid.

MA. Jy sal nie kan verstaan nie . . .

JAKES. 'n Bed is 'n bed, my oulady. Maak nie saak . . .

MA. Dit maak saak! Dit maak saak hoekom mens in 'n klim en met wie. Dit maak saak!

JAKES. Ons praat straight. Jy klim met die oue van dae in die bed en ek saam met Tiemie. Wie's nou tops by die choice?

MA. Maar dit is anders . . . Wat kan jy van liefde af weet?

JAKES. Oor ek die iron spring en oor ek bietjie with-it is, dink die oulady ek ken nie daardie goed nie? My outsides is vir die oulady nie te lekker nie, maar in my insides is daar ook goeters wat werk. Love is love. Ek het van dié klas ding net soveel gesien as jy. Ons twee ken die goeters, moenie dat ons mekaar staan en dik maak vir die onnodigheid nie.

(Pouse.)

MA. Wat wil jy nou hê?

JAKES. Dis nou wat die oulady moet sê. Die trou of nie trou nie, dié ken jy mos.

MA. Tiemie sal moet sê. Sy's die een wat in die moeilikheid is, en wat met jou moet saamlewe.

JAKES. Om met my saam te lewe is nie so kwaai nie. Tiemie ken my. Sy sal trou orraait. Sy moet.

MA. As sy nie lus het nie, hoef sy nie.

JAKES. Daai chick is lief vir Jakes. Sy sal trou.

MA. Solank jy net onthou sy hoef nie.

JAKES. Ek sien 'n skuins ding kom as ek so hoor. Vir wat sal sy nie trou nie? Die oulady hoef nie so te sukkel nie . . . sy sal trou as die oulady nou nie tussenin kom foeter nie. Laat sy kom. Laat sy nou kom, dat sy kan praat voor sy dinge in die kop gepraat kry. Sy's lief vir my.

MA. Sybil was ook lief vir jou. Dink jy 'n meisie wat weet wat jy met Sybil aangevang het, sal sommer trou?

JAKES. Aag heng, Sybil.

MA. Sy ken jou storie met Sybil.

JAKES. Heng, Sybil. Ek was agtien. Sybil was 'n ander nasie. Sybil was tough as they come. Ek het haar opgehel, so what? Ek was agtien toe ons strop omsit. Dink jy ek het nie grootgeword nie?

MA. Dit lyk nie so nie . . . nie na wat jy aanvang nie.

JAKES. Is die oulady nou skielik so groot? Ek meen ou Giel en so is ok maar juvenilerag.

MA. Giel mishandel nie vrouens nie.

JAKES. Jakes mishandel nie vrouens nie. Het jy al gesien as ek die iron ooptrek hier die straat af hoe begin die cherries hulle jeantjies rondgooi. Is nie oor Jakes hulle mishandel nie.

MA. Liefde is anders . . .

JAKES. Love is love. Love kom uit jou derms uit. Ek en die oulady se insides werk maar net bietjie aan die sterk kant.

MA. Ek is nie soos jy nie! Jy moet dit uit jou uit . . .

JAKES. Hoor nou! Loop vra hier in die straat af wie's die lekker lossers. Hulle sal jou almal sê. Hulle nominate net twee.

MA. Ek roep vir Tiemie.

JAKES. Roep laat jy hoor.

MA. Jakes . . . sy's my dogter . . .

JAKES. Jammer haar pa is nie hier om te help nie.
(*Pouse waarin Ma reageer, dan besluit.*)

MA (*by kombuisdeur; na binne*). Tiemie, Ma wil met jou praat.
(*Tiemie verskyn; Giel agterna.*)

TIEMIE. Ma?

MA. Giel, ek wil alleen met die kinders praat.

GIEL. My meisie, ek dag maar net . . .

MA. Ek praat alleen met hulle.

JAKES. Die ouballie het niks hier verloor nie.
(*Giel af.*)

TIEMIE. Ma?

JAKES. Kom breek jou woord.

MA. Ek het vir Jakes gesê ek weet alles, en as jy nie met hom wil trou nie, hoef jy nie.

JAKES. Lyk my die oulady reken jy wil nie vir Jakes vat nie.

MA. Ek sê net jy hóéf nie.

TIEMIE. Maar Ma . . .

JAKES. Die oulady lees die hele ding verkeerd. Sy dink jy smaak my nie genoeg nie.

MA. . . . ek sal daardie kleintjie self grootmaak as dit moet.

JAKES. Praat nou . . . die oulady moet self hoor.

TIEMIE. Maar ek is nog nie eers seker nie . . .

MA. Jy kan wag voor jy besluit.

JAKES. G'n gewagtery nie. Jy's in 'n ander tyd. Jy moet nou praat.
Die ouvrou moet hoor.

TIEMIE. Dalk is dit nooit eers so nie . . .

JAKES. Trou. What else? Trou. Natuurlik is jy só.

MA. Dis glad nog nie seker nie.

JAKES. Is seker, orraait. Seker genoeg. Trou, dis al. Niks anders nie.

MA. Daar's baie wat gedoen kan word.

JAKES. Soos wat?

MA. Ek kan die kind grootmaak, of hy kan aangeneem word.

JAKES (*skielik baie ernstig*). Jy meen my laaitie weggee?

MA. Hoekom nie?

JAKES. Jy meen my laaitie sommer weggee? Come again, ouvrou, come again. Jy ken nie vir Jakes nie. Hy soek daardie laaitie.

MA. Nou wil jy skielik 'n kind hê?

JAKES. Ook nie so skielik nie. Ek soek nog altyd 'n laaitie.

MA. Jy't jou kans by Sybil gehad.

JAKES (*heftig*). Los nou vir Sybil! Ek sê jou ek was agtien. (*Pouse.*)

Julle sukkel oor Sybil . . . julle sukkel oor Sybil. Maar dis nie die ding nie. Dis oor julle dink ek is 'n tang. Dis die ding. Die tang is nie goed genoeg vir ou Ma se kinders nie. Daardie broer van jou het vanmiddag – gister, so gesê. Nou's ek skielik nie goed genoeg vir julle nie. Die straat ken jou beter as vir my, my oulady. Maar nou's ek 'n tang . . . en nou wil julle my laaitie weggee! Julle sal hom nog wragtag doodmaak ook. Ek sal julle watch. Ek sal julle wragtag verkla. Julle maak nie my laaitie seer nie.

MA. Wat wil jy nou ewe skielik met die kind maak? Jy kan nie eers na jouself kyk nie. By ander mense het die kind dalk 'n kans . . .

JAKES. Ek wil daardie laaitie hê. G'n ander mense by Jakes se laaitie nie. Ek wil hom hê.

MA. Ewe skielik wil jy hom hê. Dis net 'n manier om Tiemie te kry.

JAKES. Ek wou hom van altyd af gehad het. Van Sybil se tyd af. 'n Man moet 'n laaitie hê. Jakes het ook insides. Dis my laaitie daai. Daar binne-in is Jakes se laaitie. Ek wil hom hê. Ek het hard getraai vir hom.

MA. Het jy tog nie probeer om Tiemie . . . ?

JAKES. Ek het getraai orraait.

TIEMIE. Jy't dit aspris gedoen!

JAKES. So what?

MA. Sommerso. Met Tiemie.

TIEMIE. Aspris!

JAKES. Ja, sommer aspris. Ek wil daai laaitie hê, daardie een. (*Verander stemming.*) 'n Laaitie is al wat 'n ou het. Hy sit kind-of vas aan jou. Hy kyk boontoe na jou toe. Jy kan hom handgee, soort van. (*Hy praat asof met 'n kind.*) ,Raait, my bulletjie, jy hoef nie te skrik nie. Jou pa is hierso.' (*Verander stemming.*) Dink julle nie ek is al gatvol vir alleen loop nie? Ek shunt almal rond sodat hulle kan weet ek is hier. ,Raait, Jakes, as jy so sê, Jakes.' Hoekom? Oor ek hulle rondgooi, oor ek myself gebruik tussen hulle. That's why. 'n Laaitie is die ding wat ek soek.

TIEMIE. Aspris! Ek het nie geweet nie, Ma.

JAKES. Dis al wat by julle die dif maak: nie gevang raak nie. Nie by Jakes nie. Hy soek sy laaitie.

TIEMIE. Aspris!

JAKES. Ek was nooit my pa se laaitie nie. 'n Laaitie dink nie sy pa is 'n tang nie. ,Jy dink my pa is 'n tang! Kom hier laat ek jou dik tik!' Dis my laaitie daai.

MA. Hoekom het jy nie jou verbrande laaitie by Sybil loop hê nie!

JAKES. Ek sê jou Sybil was 'n bitch.

MA. Die hele dorp is vol vroumense. Vir wat foeter jy met Tiemie.

JAKES. Tiemie is klas. Jakes se laaitie moet 'n klas ma hê. Tiemie is klas.

MA. Jy kon tog eers getrou het . . .

JAKES. Jy ook.

MA. Jy was tog met Sybil . . .

JAKES. Maar ek sê jou Sybil was 'n bitch! Sy't my gespot. Sy't geweet ek soek 'n laaitie. Sy't geweet. Toe sê sy: Maak my 'n kleintjie. (*Verander stemming.*) Toe, toe . . . hel, man . . . toe traai ek lankal . . . (*Pouse.*) Toe spot die bitch my, en ek . . . ek traai en elke maand spot sy my . . . elke maand sê sy sy gaan vir haar 'n regte man sock, 'n man wat vol juice is. Sy't my gespot, sy't gesê ek is nie 'n man nie. Sy't my gespot. (*Verander stemming.*) Nou sukkel julle en julle sukkel oor Sybil! Natuurlik het ek haar getik. Maar die een wat aan my laaitie vat, maak ek vrék. G'n ouvrouens by my laaitie nie. Hy kom lewendig daar uit. Of ek 'n tang is of nie 'n tang nie, ek het vir my 'n laaitie gemaak. Hy's myne.

TIEMIE. Ek het nie geweet nie, Ma, van die aspris nie.

JAKES. Nou weet jy . . .

TIEMIE. Jy't my niks eers gesê nie.

JAKES. Ek gebruik my kop. Ek sê jou net, dis my laaitie en ek wil vir hom hê. Julle gaan lelike dinge sien as hy iets oorkom. Jy sal met my trou al sê die ouvrou wat.

(*In die huis word die radio skielik harder gestel. Giel deur die kombuisdeur op met die radio. Hy plaas dit op die muurtjie en gaan daarby sit.*)

TIEMIE. Ek gaan loop.

JAKES. Jy loop nie. Ons hoor what cooks. Ek't hom gefigure.

TIEMIE. Is nie wat jy dink nie.

GIEL. Shut up!

JAKES. Jy bly net hier.

TIEMIE. Boetie het gelieg, Jakes.

JAKES. Ons hoor. Sit.

GIEL. Bly nou stil.

(Intussen het die aankondiger ongeveer die volgende gesê:)

AANKONDIGER. . . . crossing over to the track itself for a report on today's races by J. C. Miles. Stay tuned as we shall return to the cricket immediately after this report. Over to Turffontein. Come in J. C. Miles.

MILES. Thanks, Jack, and hallo listeners from J. C. Miles at the Turffontein racecourse. We are about to see the third race of the day and I hope Jack will give us the time to describe it to you. The horses have just started their trot to the starting gate so in the meantime here are the results of the first two races. Both races went to well fancied horses. In the first the 6-4 favourite Halleluja, owned by Mr. Garrick, and ridden by jockey Van Rooy, romped home by two lengths after a brilliant finish, with Hope's Commodity 6-1 and Lover's Leap 4-1 second and third. The horses are nearing the gate now, so I'll just hurry through the results of the second. First was Mr. Justine's Jezebel at 4-1, second the 2-1 favourite Jellybean and third an outsider Lenox at 9-1. The winning jockey was Robertson. Robertson's talley for the year now stands at 37 wins and he's moved into third place in this year's scramble for the championship. The horses for the third are now under starter's orders and they seem to be having trouble lining up. The positions drawn for the third are: on the inside Mr. Laubscher's Natty Tatty, the only gray in the race, jockey Van Rooy, 12-1, second lane Mr. Cohen's Flamwood at 5-1, jockey Bekker, third lane Eva's Wiles, owner Mr. Garvin, jockey Sprong, odds 4-1, fourth lane the favourite Marikana . . . They're away! Outside lanes Pilgrim and Kumalo and Kumalo has moved to the front cutting the bend, second Flamwood, third Eva's Wiles. At first furlong still Kumalo with Flamwood and Eva's Wiles moving up. Marikana's moving up . . . It's still Kumalo by a length, Marikana moving up, Eva's Wiles hanging on.

(Terwyl die kommentaar voortgaan, kom Albertus met Tjokkie op. Tjokkie loop beter.)

ALBERTUS. Ou Tjokkie begin regkom . . .

GIEL. Shut up.

ALBERTUS *(na 'n kort pouse)*. Is dit die race?

GIEL. Shut up.

ALBERTUS (*na 'n paar sekondes*). Wat is Tjokkie se perd?

JAKES. Natty Tatty. Shut up.

(*Intussen verloop die kommentaar ongeveer soos volg:*)

MILES. First Kumalo, second Eva's Wiles, third on the inside Marikana. Marikana moving up as they come into the straight. Marikana still moving up with Kumalo in front, third now Eva's Wiles with Natty Tatty moving out for a bid. It's still Kumalo and Marikana, Kumalo and Marikana, with Natty Tatty coming in on the outside. Kumalo with Natty Tatty, Natty Tatty in second place now, Marikana third. It's Kumalo with Natty Tatty. It's Natty Tatty. It's Natty Tatty with Kumalo. It's Natty Tatty with Kumalo, and Marikana in third . . . It's Natty Tatty by a neck! Kumalo second. Marikana third, and as far as I can make out Eva's Wiles in fourth position. So the outsider Natty Tatty has won the third at Turffontein with the favourite beaten into third place and Kumalo . . .

(*Giel skakel die radio af. Daar volg 'n stilte.*)

JAKES. Bitch!

TIEMIE (*sag*). Dis nie waar nie! Dis nie waar nie.

MA. Wat is nou waar, Giel?

GIEL. My masjien is orraait, my meisie.

MA. Jy hét hom geglo . . .

GIEL. Vir die veiligheid net 'n wentjie gevat.

MA. Ek ken hom nie meer nie. Dis twintig jaar. Giel . . .

GIEL. My meisie . . .

MA. Jy moet by my bly, Giel. Ek ken jou, Giel.

GIEL. Ek staan by jou, my meisie.

MA. Giel . . .

GIEL. Ons moet maar kyk.

(*Giel staan op; wil die huis binne.*)

MA. Jy moenie weggaan nie, Giel.

GIEL. Nee, my meisie.

MA. Nie loop nie.

(*Ma en Giel nou by die kombuisdeur.*)

JAKES. Bitch!

(*Ma deur die nuwe krisis teruggeruk; Giel die huis in.*)

TIEMIE. Is nie waar nie. Hy't gelieg. Is nie waar nie.

MA. Jakes, ons weet nie waar hy gelieg het nie.

TIEMIE. Is nie waar nie.

MA. Hy't gelieg, Jakes.

JAKES. Hy't g'n gelieg nie! Dink julle ek is dik? Dink julle ek hoor julle nie al die hele middag nie? Julle . . . julle . . .

TIEMIE. Is nie waar nie.

JAKES. Dis waar, magtig, man. Jy weet dis waar.

TIEMIE. Ek weet dis nie waar nie.

JAKES. Dink jy ek kan dit nie figure nie? Dink jy ek kan nie hoor as 'n bleddie perd wen nie?

TIEMIE. Is nie! (*Na Tjokkie.*) Boetie, sê vir hom jy't gelieg. Boetie, ek was nie sleg nie.

TJOKKIE (*draai sy gesig weg*). Ek weet nie.

TIEMIE. Seblief, Boetie, sê hom.

TJOKKIE. Ek weet nie . . . ek weet niks.

JAKES. Wie's die ou? Hy's nog te dik om jou uit die ding te lieg. Wie's die ou?

MA. Jakes, Tiemie is al een wat weet.

JAKES. Tiemie weet goed genoeg. Sy weet wie's die ou. Ek sal daardie ou regsien.

TIEMIE. Maar, Jakes . . .

JAKES. Dis een van daardie dandies by jou werk. Een van daardie gladde goed wat jou met hulle slap karre daar anderkant by die flats moet aflaai.

TIEMIE. Jakes, g'n ander man . . . Ag, seblief, Boetie, sê hom jy't gelieg.

TJOKKIE. Dis my skuld . . .

JAKES. Môre, Maandag, slaat ek by jou werk uit.

TIEMIE (*vinnig*). Moenie werk toe kom nie.

JAKES. Die tang moet nie sy gevreet of sy iron by jou glaskantoortjie wys nie. Maandag is ek daar, girlie, en dan haal ek daardie gladde lat daar uit.

TIEMIE. Jy moet liewers nie werk toe kom nie.

JAKES. Jy sal wragtag nie weer esse gooi nie. Die tang moet mos nie werk toe kom nie. Maar ek weet nou hoekom. Oor jy met die dandies rondlê. Ek kom daardie ou by die werk uithaal. Maandag.

TIEMIE. Jy kan nie. Hulle sal jou laat uitgooi. Moenie moeilikheid maak nie.

JAKES. Jy's skaam vir jou tang, maar dis nie net dit nie. Jy't nie die guts nie. Jy't nie die guts dat ek hom daar kom uithaal nie. Jy't nie

die guts om te sê jy's crazy oor 'n low class bastard nie. Jy't nie die guts om te sê hoe jy Saterdaggaande aan die tang gegryp het nie. Ek sal daardie ou daar loop uithaal, ek sal die pa van daardie ding in jou daar loop uithaal, ek sal daardie ding self nog uit jou uithel. Dis my laaitie se plek daardie. Die tang sal jou nie los nie. As ek jou nie kan kry nie . . . nie 'n dandy nie. Jy's klas en jy's myne. Ek sal die bitchgeit uit jou uitfoeter. Jy sal my nie kry soos Sybil nie . . .

TIEMIE. Ek het nie rondgeloop nie. Boetie, sê vir hom jy't gelieg.

TJOKKIE. Ek weet niks meer nie, al is alles my skuld . . .

TIEMIE. Hoor jy, Jakes, hy sê . . .

JAKES. Dis te easy, my girlie, dis te easy. Toe ek nog gedink het jy's orraait, sou jy weggekom het, maar ek het jou gefigure. Jy't vir jou ander mans loop soek soos Sybil. Jy's nes Sybil. Jy's nes jou ou ma.

TIEMIE. Ek is nie soos Ma nie!

JAKES. Jy's net so. Ou Ma se dogter.

TIEMIE. Ek is nie! Ek was nog nooit soos Ma nie. Tjokkie, sê vir hom ek was nie soos Ma nie . . .

MA. Tiemietjie . . .

TIEMIE. Sê hom, Boetie . . . Ek is nie só nie.

MA. Tiemietjie, my kind . . .

TJOKKIE. Ek het alles bewetter . . .

TIEMIE. Ma . . . Ma, ek is anders . . . as Ma. Ek't nie rondgeslaap nie. Tjokkie lieg, Ma. Ek's nie so nie.

MA. Tiemietjie, Here tog, Tiemietjie . . .

TJOKKIE. Ek maak net almal seer.

JAKES. Moenie nou staan en mekaar opjazz oor hoe goed julle is nie.

MA. Loop, Jakes.

JAKES. Hoekom sal ek loop?

MA. Loop!

JAKES. Loop lat die klas girls mekaar kan staan en vertel hoe goed hulle eintlik is? Ek loop not 'n dóner. Ek wil weet wie se laaitie is daardie. Ek laat nie weer 'n Sybil op my trek nie.

MA. Loop! Ek sal die polisie roep.

JAKES. Loop roep hulle.

MA. Albertus, gaan sê vir Sarge.

(*Albertus af.*)

JAKES. Laat hom loop. Ons sien wie is eerste klaar met wie. Ek sal julle . . . julle is sleg, man. Julle is altwee slegter as hierdie tang.

TIEMIE. Loop asseblief, Jakes. Wat soek jy hier?

JAKES. Justice.

TIEMIE. Justice! Was dit justice toe jy my sommer aspris in die moeilikheid wou bring? Jy't nog nooit 'n ding vir my oorgehad nie.

JAKES. Ek het love gehad. Lots of love.

TIEMIE. Jy wou nie vir my gehad het nie. Jy soek net 'n klas ma vir jou laaitie . . . Nou wil jy nie glo dis joune nie, nou sê jy ek is sleg soos Ma.

MA. My kind.

JAKES. Dis jóú broer wat die waarheid sien.

TIEMIE. Hy wou jou weglieg van my af en jy wou my met die kind, met die aspris, wil jy my vasmaak aan hierdie nes. Jy wil my in 'n semi stop om daar te lê en kleintjies kry soos 'n varksog.

JAKES. So what?

TIEMIE. So what is wat jy vir my omgee. Jy't my aspris in die moeilikheid.

JAKES. Dis nie ek nie, dis jou dandy. Daardie ou wat ek gaan soek en kry.

TIEMIE. Jy sal hom nie kry nie.

JAKES. Daar sê jy dit self!

TIEMIE. Ek het dit nie gesê nie . . .

JAKES. Jy het . . .

TIEMIE. Boetie, sê vir hom. Sê ek is nie sleg nie, sê ek is nie soos Ma nie. Sê vir hom. Ek wil nie hê hulle moet dink ek is so nie. Sê jy't gelieg. Boetie, man!

JAKES. Wie's die ou?

TJOKKIE. Dis alles my skuld.

JAKES. Wie's die ou?

TIEMIE. Boetie, sê man . . . Jy't gelieg!

JAKES. Bitch! Ek het jou gefigure.

TIEMIE. Boetie . . . hou op vrek en praat!

JAKES. Wie's die ou?

TIEMIE. Los my. Ek is siek vir jou. Ek is siek vir jou rondgooiery.

JAKES. Wie's die ou?

TIEMIE. Ek was te bang vir jou. Ek is nie meer vir jou bang nie. Maak my vrek, ek trou nie met jou nie, en jou kleintjie sal ek regsien. Loop! Ek het genoeg gehad van jou en van die Suburbs en van Ma en van die hele bleddie boel. Loop! Ek wil nie 'n tang hê nie. Ek kan kots van julle almal. Maak my vrek, jy sal my nie hier hou nie. Ek gaan na die dandies toe. Jy's 'n tang! 'n Tang! 'n Tang!

JAKES. Ek sal jou nie los nie!

TIEMIE. Ek wil jou nie hê nie. Dié bitch wil jou nie hê nie!

JAKES. Die bitch sal my vat. Oor jy dink ek's 'n tang dink jy ek het nie insides nie? Sê vir my tang! Jy't nie tang gesê toe jy by my lê nie. Dink jy ek't nie love nie. Dink jy ek't nie geworry oor daardie dandies nie. Dink jy . . . dink jy ek het nie gevoel oor jou nie . . . ek't, hel as ek jou vry dat jy skree . . . of as jou oë se swart groot word van die vry . . . dink jy . . . hel . . . ek voel ook man! . . . (Skielik.) Jy't by hulle ook geskree! Gekrul. Dink jy my insides hoor jou nie skree nie? Dink jy my derms hoor dit nie? Die tang . . . Ek sal jou nie vir die dandies gee nie . . .

MA. Jakes, los my kind . . . Tjokkie, help!

(*Tiemie ruk los en hardloop die huis binne. Giel, sy tas gepak, loop teen haar vas, dan teen Jakes.*)

JAKES. Jy sal nie ok wegkom nie. Ek sal jou hê . . .

MA. Giel, help my, hy gaan vir Tiemie doodmaak.

GIEL (*ruk hom los*). Sorry, my meisie . . .

MA. Giel!

(*Hy stap oor die verhoog en af.*)

GIEL (*mompel*). Sorry, man, hel sorry, sorry, ou girl . . .

(*Tiemie intussen die huis in, die deur klap toe voor Jakes.*)

JAKES (*ruk aan die deur*). Jy sal nie wegkom nie.

(*Jakes om die huis, Ma probeer keer. In die huis begin, 'Sugar, Sugar' klink. Ma agterna om die huis, dan weer terug.*)

MA. Tjokkie, help my, hy's by die voordeur in . . .

TJOKKIE. Ek het alles bewetter, alles bewetter.

MA. Help asseblief, Tjokkie . . .

TJOKKIE. Alles bewetter . . .

(*In die huis klink daar stampgeluide op.*)

JAKES. Jy sal nie wegkom nie . . .

TIEMIE. Nee, Jakes, asseblief, Jakes, nee, Jakes, nie dit nie, asseblief.

JAKES. Jy sal nie wegkom nie. Bitch!

(*Daar's 'n slag in die huis, Tiemie gil, 'Sugar, Sugar' raak skielik stil. Ma ruk aan die agterdeur, pleit tussendeur.*)

MA. Tjokkie, help!

TJOKKIE. Ek het alles bewetter. (*Hy mompel.*) Alles my skuld . . . alles bewetter . . .

(*Hy gaan na die motor, kruip onder hom in nadat hy die domkrag oopgedraai het.*)

MA. Tjokkie!

(Die domkrag sis stadig laer, die gesis word versterk deur klankeffekte. Ma nog by die deur, Jakes kom uit met die kanseldoek in sy hande. Hy gooi dit in Ma se gesig.)

JAKES (bo die gesis uit). Daar's jou verdomde love.

(Ma staan tussen haar kinders, sy weet nie na wie toe om te gaan nie. Die gesis word oorverdowend, Jakes se motorfiets brul en ook dit word by die geluid gevoeg. Wanneer die geluid tot 'n crescendo groei, druk Ma haar ore toe en nog steeds met die kansellap in haar hande, staan sy in die middel van die verhoog, haar ore toegedruk, die lap teen haar gesig. Die geluid verloor krag, daal tot absolute stilte. Pouse.)

MA (kyk na die doek in haar hande) Daar's bloed aan . . . daar's altyd net bloed aan . . .

? wat is funksie v. die Gordyn spesifiek woorde?

Let op na tema v. liefde + Godsdiens
wat ingesleg is.